

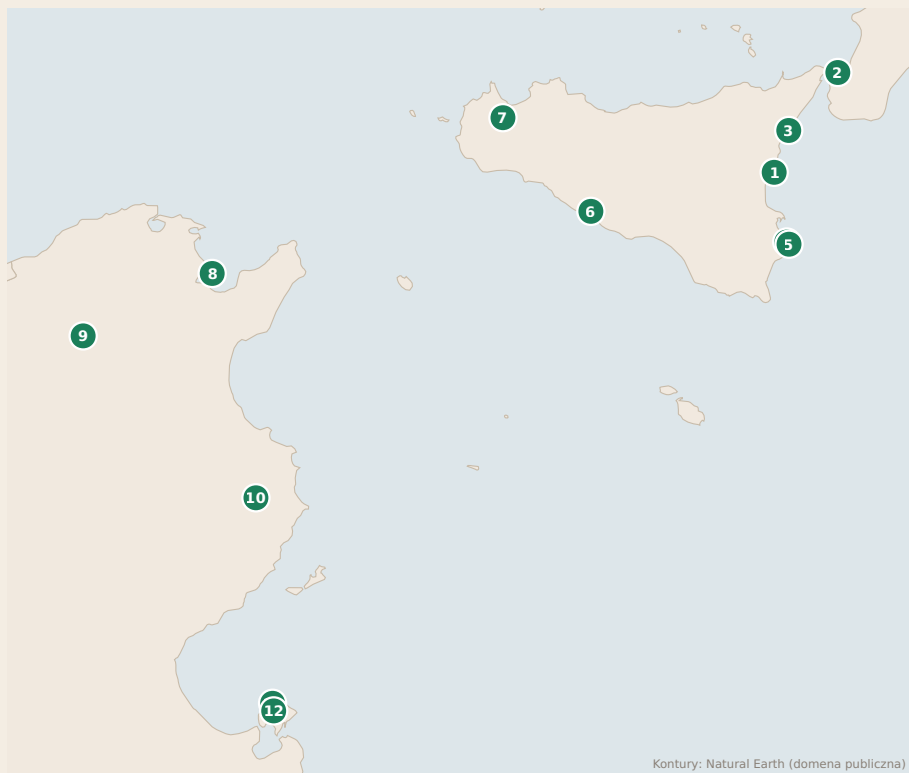

PIOTRYSEUSZ

SYCYLIA I TUNEZJA • NIEUSTALONY

Odyseja na zachodzie

Przewodnik po trasie

Pomysł • miejsca: 12

Przewodnik wygenerowany 2026-10-20 z repozytorium <https://gitlab.com/p.goliasz/moto>. Plany powstają z wyprzedzeniem: ceny, godziny otwarcia, zasady wstępu i przepisy sprawdź przed wyjazdem. Współrzędne wskazują obiekt, a nie parking czy wjazd. Treść: CC BY 4.0, Piotr Goliasz; zdjęcia i dane mają własne licencje (rozdział „Źródła i licencje”).

Spis treści

D4: Scilla → prom → Mesyna → Taormina → Aci Trezza	3
D6: Syrakuzy	12
D7: Syrakuzy → Agrigento	19
D8: Agrigento → Segesta → Palermo	24
D10: Tunis i Kartagina	28
D11: Tunis → Dougga → Kairuan	32
D12: Kairuan → El Djem → Sfaks	36
D14: Dżerba	39
Język w podróży	45
Formalności i logistyka w Tunezji	48
Źródła i licencje	58

D4: Scilla → prom → Mesyna → Taormina → Aci Trezza

Aci Trezza: Skały Cyklopów (Faraglioni dei Ciclopi)

Fot. Wilson44691, [CC0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	geologia, mitologia, wybrzeże
Czas	1 h
Wstęp	bez opłat (widok z nabrzeża); rejsy łodzią płatne [do sprawdzenia]
Mit	„Odyseja” IX: oślepiiony Polifem ciska skały za statkiem Odyseusza
Skały	bazaltowe słupy, ślad dawnej aktywności wulkanicznej Etny
Literatura	Verga, „I Malavoglia” (1881); film Viscontiego „Ziemia drży” (1948)
Ochrona	obszar chroniony Isole dei Ciclopi

Na to rozżarł się jeszcze srożej Kiklop srogi:
 Sam czub wyniosłej góry urwał; cisnął skałą,
 Lecz dalej po za okręt padła — szło o mało
 A byłby koniec rudla strzaskał nam — aż morze
 Które ciśnięta skała do gruntu rozporze
 Buchło w górę bałwanem; a ten nas do lądu
 Parł gwałtem; okręt nie mógł przemódz tego prądu...

— Homer, „Odyseja” IX 480–486 · przeł. Lucjan Siemieński (1873)

O MIEJSCU

Przed nabrzeżem rybackiego miasteczka Aci Trezza z morza wystają czarne iglice skalne, a za nimi wysepka Lachea. To bazalt, czyli zastygła lava z czasów, gdy wulkanizm u podnóża Etny sięgał wprost do morza. Na ścianach skał widać słupy i ułożone warstwy, a francuski geolog Déodat de Dolomieu po raz pierwszy opisał tu minerał analcym.

Miejscowa tradycja łączy skały z IX pieśnią „Odysei”. Odyseusz z towarzyszami trafia do jaskini cyklopa Polifema, który zjada kilku z nich. Grek upija olbrzymia winem, wypala mu oko zaostrozonym palem i ucieka,

wiążąc ludzi pod brzuchami baranów. Z pokładu statku nie może się powstrzymać i drwi z cyklopa, podając mu swoje prawdziwe imię. Oślepiiony Polifem ciska za nim ogromnymi głazami i wzywa zemsty swego ojca Posejdona, co skazuje Odyseusza na lata tułaczki. Skały w Aci Trezza to według legendy właśnie te pociski. Homer nie wskazuje miejsca, ale Etna z dymiącym kraterem od starożytności podsuszała myśl, że to kraina cyklopów.

Miasteczko ma też drugą sławę, literacką. Giovanni Verga osadził tu powieść „I Malavoglia” (1881) o rodzinie rybaków walczącej z biedą, a w 1948 r. Luchino Visconti nakręcił w Aci Trezza na jej podstawie film „Ziemia drży”, grany przez miejscowych rybaków. Na nabrzeżu do dziś cumują kolorowe łodzie.

William Turner, „Odysseusz drwiący z Polifema” (1829), National Gallery w Londynie. Fot. J. M. W. Turner, [Public domain](#), [Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

- Promenada na nabrzeżu z widokiem na skały i wysepkę Lachea; najładniej rano, gdy słońce oświetla bazalt.
- Zamek normański w sąsiednim Aci Castello, postawiony na bazaltowej skale nad morzem.
- Krótki rejs łodzią wokół skał albo kąpiel z kamiennych platform.

Praktycznie. Aci Trezza leży przy nadmorskiej drodze SS114, ok. 10 km na północ od centrum Katanii. Parkowanie motocykla przy nabrzeżu zwykle nie jest problemem poza letnimi wieczorami. Dobry przystanek w drodze z Taorminy do Katanii albo Syrakuz.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Cyclopean_Isles, en.wikipedia.org/wiki/Aci_Trezza

37.56136, 15.16658 ([wikidata:Q55413343](#))

Scilla i Cieśnina Mesyńska (Scylla i Charybda)

Fot. Cirimbillo, [CC BY 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	mitologia, zamek, wybrzeże
Czas	1,5–2 h
Wstęp	zamek Ruffo płatny [do sprawdzenia]
Mit	„Odyseja” XII: Scylla na skale, Charybda po drugiej stronie cieśniny
Cieśnina	w największym miejscu ok. 3 km między Kalabrią a Sycylią
Zamek	Castello Ruffo na skale Scylli
Trzęsienia	1783 (z falą tsunami) i 1908

Blisko od niej zobaczysz drugą taką skalę
Lecz niższą, bo przerzucisz przez nią każdą strzałę.
Jest tam figowe drzewo ze skały zwieszone
Pod niem groźna Charybda łyka morze słone;
Trzykroć w dzień je wyrzuca, trzykroć wciąga w siebie.
A gdy wciąga o niechże nie będzie tam ciebie
Jużby i sam Pozejdon nie mógł cię ratować.
Pamiętaj Odyseju łódź swoją sterować
Najbliżej po pod Skillę — gdyż większym jest zyskiem
Sześciu ludzi utracić, niż zginąć ze wszystkim.

— Homer, „Odyseja” XII 101–110 · przeł. [Lucjan Siemieński](#) (1873)

RYS HISTORYCZNY

W XII pieśni „Odysei” Kirke ostrzega Odyseusza przed przesmykiem, w którym czyhają dwa potwory. Po jednej stronie na skale mieszka Scylla, po drugiej Charybda, która trzy razy dziennie wsysa morze i wyrzuca je z powrotem. Kirke radzi trzymać się Scylli: lepiej stracić sześciu ludzi niż cały statek. Tak się dzieje: gdy załoga patrzy z przerażeniem na wir, Scylla porywa z pokładu sześciu wioślarzy. Później, już sam na tratwie, Odyseusz ratuje się przed Charybdą, czepiając się drzewa figowego

wyrastającego nad jej kryjówką. Już starożytni, m.in. Tukidydes, a za nim Wergiliusz w „Eneidzie”, umieszczali ten przesmyk w Cieśninie Mesyńskiej.

Miasteczko Scilla w Kalabrii wzięło nazwę od potwora, a skała, na której według tradycji mieszkała Scylla, dziś zamek Ruffo. Charybdę lokalizowano po sycylijskiej stronie, przy przylądku Peloro (Punta del Faro) koło Mesyny. Wir w cieśninie naprawdę istnieje: powstaje tam, gdzie spotykają się prądy Morza Tyrreńskiego i Jońskiego, ale groźny jest tylko dla małych łodzi przy złej pogodzie. Zwrot „między Scyllą a Charybdą” oznacza wybór między dwoma równie złymi wyjściami.

Historia samego miasteczka też jest dramatyczna. W lutym 1783 r. trzęsienie ziemi zniszczyło Scillę; mieszkańcy uciekli na plażę, a tam zabrała ich fala tsunami. Kolejny kataklizm przyniosło trzęsienie mesyńskie w 1908 r. Dzielnica rybacka Chianalea, z domami stojącymi wprost na skałach i wąskimi przejściami do wody, żyła z połowu miecznika. Dawniej łowiono go z wiosłowych łodzi, a od lat 50. XX w. z kutrów z wysoką wieżą obserwacyjną i długim pomostem na dziobie, z którego rzuca się harpun.

Chianalea, rybacka dzielnica Scilli z domami stojącymi wprost na skałach. Fot. Benjamin Smith, [CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

- Zamek Ruffo na skale Scylli: widok na cieśninę, Sycylię i przylądek Peloro.
- Spacer przez Chianaleę, dawną dzielnicę rybaków, od portu wzdłuż domów na skałach.

- Miecznik (pesce spada) w lokalnych restauracjach, zwłaszcza w sezonie połowów latem.

Praktycznie. Scilla leży przy drodze SS18, ok. 20 km od portu promowego w Villa San Giovanni. Prom do Mesyny płynie ok. 20 minut i kursuje całą dobę (stan na 2026-10, źródło: ferryhopper.com; cena dla motocykla [do sprawdzenia przed wyjazdem]). Uliczki Chianalei są bardzo wąskie, więc motocykl lepiej zostawić przy porcie albo na górze przy zamku.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Scylla, en.wikipedia.org/wiki/Charybdis, [it.wikipedia.org/wiki/Scilla_\(Italia\)](https://it.wikipedia.org/wiki/Scilla_(Italia))
38.25611, 15.71456 ([wikidata:Q3662365](https://www.wikidata.org/wiki/Q3662365))

Taormina: teatr antyczny (Teatro antico)

Fot. Berthold Werner, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	antyk, widok, miasto
Czas	1–1,5 h
Wstęp	płatny [do sprawdzenia]
Budowa	teatr hellenistyczny od ok. III w. p.n.e., przebudowany za Rzymian
Wielkość	ok. 107–109 m średnicy, ok. 10 000 widzów
Goethe	zwiedzał teatr w 1787 r. w czasie podróży po Italii

Kiedy usiądzie się tam, gdzie niegdyś siedzieli najwyżsi widzowie, trzeba przyznać, że chyba nigdy żadna publiczność w teatrze nie miała przed sobą takich rzeczy. [...] Widać stąd cały długi grzbiet Etny, po lewej wybrzeże aż po Katanię, a nawet Syrakuzy; potem ogromna, dymiąca ognista góra zamyka szeroki, rozległy obraz, ale nie groźnie, bo łagodzące powietrze pokazuje ją dalszą i łagodniejszą, niż jest.

— Johann Wolfgang Goethe, „Podróż włoska” Taormina, 7 maja 1787 · przekład własny · [tekst oryginalny](#)

Setzt man sich nun dahin, wo ehemals die obersten Zuschauer saßen, so muß man gestehen, daß wohl nie ein Publikum im Theater solche Gegenstände vor sich gehabt. [...] Nun sieht man an dem ganzen langen Gebirgsrücken des Ätna hin, links das Meerufer bis nach Catania, ja Syrakus; dann schließt der ungeheure, dampfende Feuerberg das weite, breite Bild, aber nicht schrecklich, denn die mildernde Atmosphäre zeigt ihn entfernter und sanfter, als er ist.

RYS HISTORYCZNY

Teatr w Taorminie zbudowali Grecy z miasta Tauromenion mniej więcej w III w. p.n.e., wykorzystując naturalne zbocze nad morzem. Za Rzymian, prawdopodobnie w czasach Trajana albo Hadriana, został gruntownie przebudowany: powiększono widownię, a za sceną postawiono wysoką ceglana ścianę. Ma ok. 107 m średnicy i mieścił ok. 10 000 widzów, co czyni go drugim co do wielkości antycznym teatrem Sycylii po teatrze w Syrakuzach.

Paradoks polega na tym, że słynny widok na Etnę i Morze Jońskie jest zasługą ruiny. W starożytności zasłaniał go budynek sceniczny; dopiero gdy się zawalił, w przerwach między kolumnami otworzyła się panorama. Właśnie ją opisywali podróżnicy Grand Touru: Johann Wolfgang Goethe był tu w 1787 r. i zachwycał się widokiem z widowni.

Od lat 50. XX w. teatr znowu służy scenie: odbywają się tu koncerty, przedstawienia i festiwal filmowy. Samo miasteczko na tarasie nad morzem to dawny kurort arystokracji i artystów z przełomu XIX i XX w., z główną ulicą Corso Umberto, ogródkami z widokiem na zatokę i wysepką Isola Bella u stóp skarpy.

Isola Bella u stóp Taorminy, połączona z plażą łąką piasku. Fot. gnuckx, [CC BY 3.0, Wikimedia Commons](#)

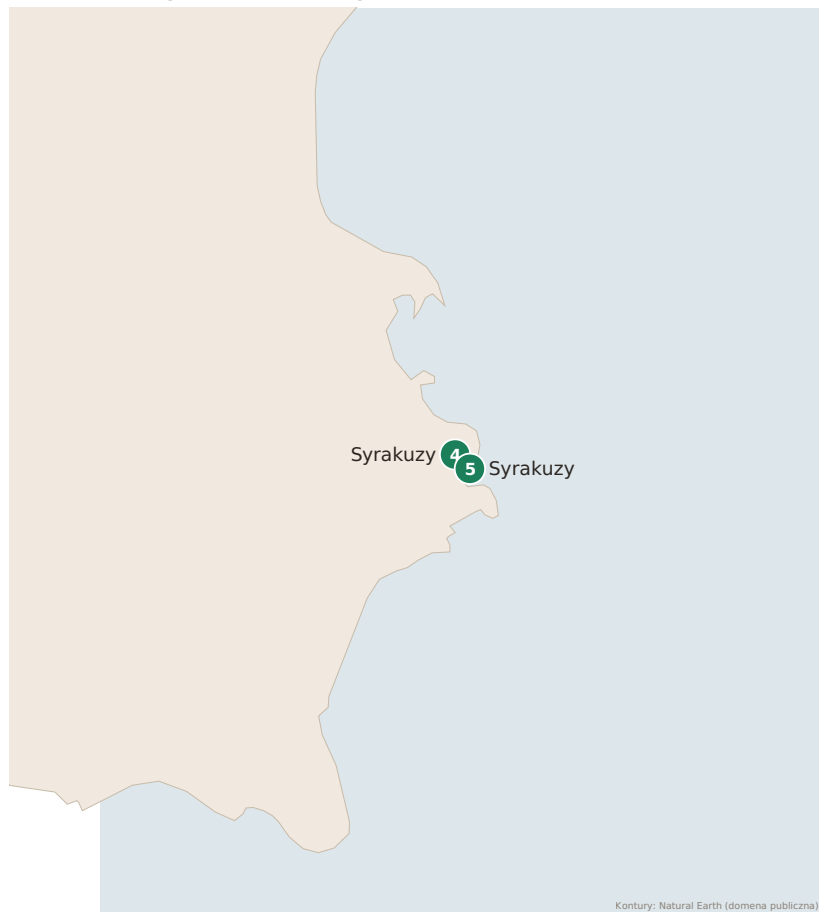
NA MIEJSCU

- Górne rzędy widowni: widok przez ruiny sceny na Etnę i wybrzeże.
- Corso Umberto od Porta Messina do Porta Catania, spacer przez stare miasto.
- Isola Bella: rezerwat na wysepce połączonej z plażą łąką piasku.

Praktycznie. Centrum Taorminy jest dla ruchu ograniczone, więc motocykl zostaw na parkingu wielopoziomowym przy wjeździe do miasta (np. Lumbi) [do sprawdzenia]. W sezonie letnim w teatrze odbywają się wieczorne koncerty, a w ciągu dnia jest tłoczno; najspokojniej rano zaraz po otwarciu. Droga z Mesyny autostradą A18 zajmuje ok. 45 minut.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Ancient_theatre_of_Taormina, it.wikipedia.org/wiki/Teatro_antico_di_Taormina, en.wikipedia.org/wiki/Taormina
37.85245, 15.29212 ([wikidata:Q747484](https://www.wikidata.org/wiki/Q747484))

D6: Syrakuzy

Syrakuzy (Siracusa): teatr grecki i park Neapolis

Fot. Jerzy Strzelecki, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	antyk, unesco, mitologia
Czas	2–3 h
Wstęp	park archeologiczny płatny [do sprawdzenia]
Miasto	założone przez Koryntian ok. 733 r. p.n.e.
Teatr	V w. p.n.e., przebudowany w III w. p.n.e.; średnica ok. 138 m
Przedstawienia	dramat antyczny co roku od 1914 r. (INDA), zwykle maj–lipiec
UNESCO	2005, „Syrakuzy i nekropolia skalna Pantalica”

Czwarte miasto, że zabudowano je najpóźniej, nazywa się Neapolis; na jego szczycie jest największy teatr, a ponadto dwie wspaniałe świątynie, jedna Cerery, druga Libery, i posąg Apollina zwanego Temenitesem, najpiękniejszy i największy; ten człowiek nie zawahałby się go zabrać, gdyby tylko zdołał go unieść.

— Cynceron, „Przeciw Werresowi” II 4, 119 · przekład własny · [tekst oryginalny](#)

Quarta autem est quae, quia postrema coaedificata est, Neapolis nominatur; quam ad summam theatrum maximum, praeterea duo templa sunt egregia, Cereris unum, alterum Liberae, signumque Apollinis, qui Temenites vocatur, pulcherrimum et maximum; quod iste si portare potuisset, non dubitasset auferre.

RYS HISTORYCZNY

Syrakuzy założyli koloniści z Koryntu pod wodzą Archiasza, według datowania Tukidydesa w 733 r. p.n.e. Wylądowali na wysepce Ortygii i wyparli stamtąd miejscowych Sykulów. W ciągu trzech stuleci miasto

stało się największą potęgą greckiego Zachodu, rządzoną przez tyranów takich jak Gelon, Hieron I i Dionizjusz I. Gdy Ateny wysłały w 415 r. p.n.e. wielką wyprawę na Sycylię, właśnie pod Syrakuzami poniosły w 413 r. p.n.e. klęskę, po której tysiące jeńców trafiło do kamieniołomów. W 212 r. p.n.e. miasto zdobyli Rzymianie; w czasie oblężenia zginął Archimedes, który bronił go swoimi machinami.

Teatr wykuto w zboczu wzgórza Temenite w V w. p.n.e., a w III w. p.n.e., za Hierona II, przebudowano. Ma ok. 138 m średnicy i był jednym z największych w greckim świecie; pierwotnie miał 67 rzędów, w większości wyciętych w skale. W Syrakuzach działał Ajschylos: wystawił tu tragedię „Etnejki” na cześć nowego miasta założonego przez Hierona I. Na szczycie widowni stoi skromny domek młynarzy z XVI w., kiedy przez teatr poprowadzono antyczny akwedukt do napędu młynów.

Tradycja żyje do dziś. Od 1914 r. Narodowy Instytut Dramatu Antycznego (INDA) wystawia tu co roku tragedie i komedie greckie; pierwszym spektaklem był „Agamemnon” Ajschylosa. Sezon trwa zwykle od maja do lipca, a widzowie siedzą na tych samych kamiennych stopniach co starożytni [terminy do sprawdzenia przed wyjazdem].

Obok teatru leżą latomie, dawne kamieniołomy. Najsłynniejsza grota, wysoka na 23 m i głęboka na 65 m, nosi nazwę „Ucho Dionizjusza”. Nadał ją malarz Caravaggio, bo kształt przypomina ucho; legenda dopowiada, że tyran Dionizjusz podsłuchiwał przez nią więźniów. Akustyka rzeczywiście jest niezwykła: szept niesie się aż pod strop.

„Ucho Dionizjusza”, grotta w dawnym kamieniołomie obok teatru. Fot. Harvey Barrison, [CC BY-SA 2.0](#), [Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

- Teatr grecki z górnej części widowni: widok na miasto i port.
- Ucho Dionizjusza i ogród w Latonii del Paradiso.
- Rzymski amfiteatr i ołtarz Hierona II w tym samym parku archeologicznym.

Praktycznie. Park Neapolis leży w północnej części miasta, ok. 3 km od Ortygii; jest przy nim parking. W lipcu przed południem jest bardzo gorąco i prawie bez cienia, więc najlepiej wejść zaraz po otwarciu. Na przedstawienia INDA bilety kupuje się z wyprzedzeniem.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Greek_Theatre_of_Syracuse, en.wikipedia.org/wiki/Syracuse,_Sicily,
en.wikipedia.org/wiki/Ear_of_Dionysius
37.07611, 15.27500 ([wikidata:Q1058967](https://www.wikidata.org/wiki/Q1058967))

Syrakuzy: Ortygia

Fot. Ludvig14, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	miasto, antyk, mitologia
Czas	pół dnia
Wstęp	spacer bez opłat; katedra i muzea płatne [do sprawdzenia]
Nazwa	od greckiego „ortyks” – przepiórką
Świątynie	Apollina (VI w. p.n.e.) i Ateny (ok. 590–580 r. p.n.e.), dziś w murach katedry
Źródło	fontanna Aretuzy z papierusem

Jest na niej kilka świątyń, ale dwie znacznie przewyższają pozostałe: Diany i druga, przed przybyciem tego człowieka najbogaciej ozdobiona, Minerwy.

Na krańcu tej wyspy jest źródło słodkiej wody, które nazywa się Aretuza, niewiarygodnej wielkości, pełne ryb; całe zalewałyby je fale, gdyby nie oddzielał go od morza kamienny mur.

— Cyceron, „Przeciw Werresowi” II 4, 118 · przekład własny · [tekst oryginalny](#)

In ea sunt aedes sacrae complures, sed duae quae longe ceteris antecellant, Dianae, et altera, quae fuit ante istius adventum ornatissima, Minervae. In hac insula extrema est fons aquae dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium, qui fluctu totus operiretur nisi munitione ac mole lapidum diiunctus esset a mari.

RYS HISTORYCZNY

Ortygia to wysepka połączona mostami z resztą Syrakuz i zarazem najstarsza część miasta: tu wylądowali Koryntianie w VIII w. p.n.e. Nazwa pochodzi od greckiego słowa oznaczającego przepiórkę. Na wysepce widać, jak kolejne epoki stawiały budowle jedne na drugich: greckie świątynie, kościoły bizantyjskie, zamek z czasów Fryderyka II, barokowe pałace po trzęsieniu ziemi z 1693 r.

Zaraz za mostem stoją resztki świątyni Apollina z VI w. p.n.e., jednej z najstarszych świątyń doryckich na Sycylii; jej kolumny stoją niezwykle gęsto, bo budowniczowie dopiero uczyli się nowego porządku.

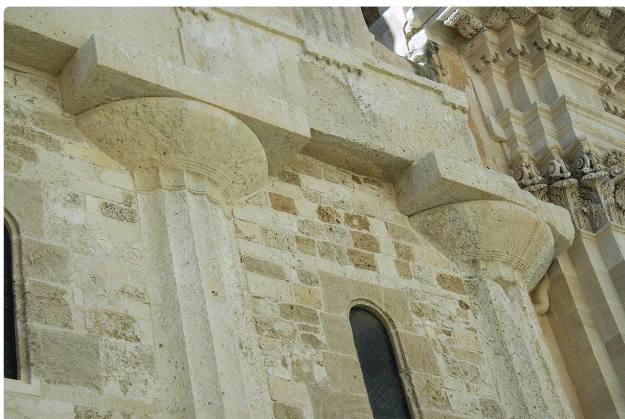
Najbardziej zaskakuje jednak katedra na Piazza Duomo. Za barokową

fasadą kryje się świątynia Ateny z początku VI w. p.n.e., a jej doryckie kolumny wmurowano w ściany kościoła i widać je zarówno z zewnątrz, z bocznej uliczki, jak i w nawie. Świątynię opisywali Platon i Cyceron; ten drugi oskarżał rzymskiego namiestnika Werresa o złupienie jej ozdób.

Nad samym morzem bije źródło Aretuzy. Według mitu nimfa Aretuza uciekała przed zakochanym bogiem rzeki Alfejos z Arkadii, a Artemida zamieniła ją w strumień, który przepłynął pod morzem i wypłynął właśnie tutaj. Słodkowodne źródło kilka metrów od morskiej wody zachwycało starożytnych i poetów, od Teokryta po Milтона. Dziś w sadzawce rośnie papirus, a wokół pływają kaczki i ryby.

Papirus w sadzawce źródła Aretuzy nad samym morzem. Fot. Gun Powder Ma, [Public domain, Wikimedia Commons](#)

Doryckie kolumny świątyni Ateny wmurowane w boczną ścianę katedry, widoczne z uliczki. Fot. Zde, [CC-BY-SA 4.0, Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

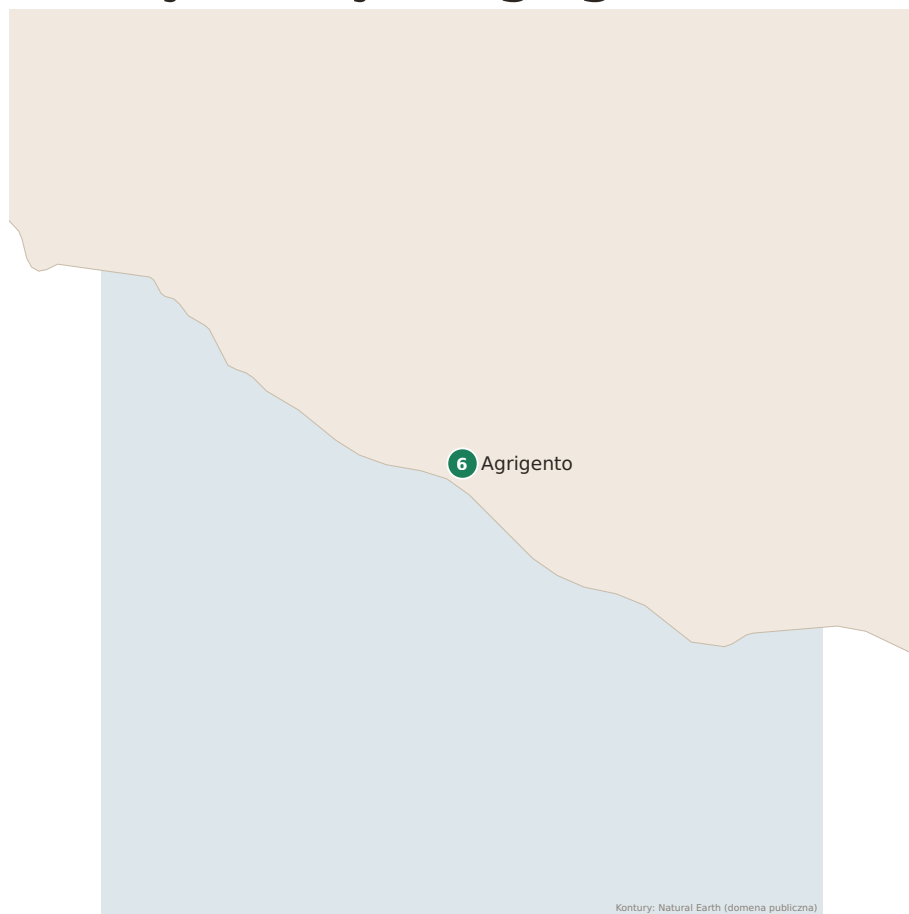
- Piazza Duomo i katedra z kolumnami świątyni Ateny.
- Fontanna Aretuzy i spacer promenadą wzdłuż murów nad Wielkim Portem.
- Targ uliczny przy świątyni Apollina (rano): ryby, owoce, przyprawy, sycylijskie przekąski.

Praktycznie. Centrum Ortygii jest strefą ograniczonego ruchu (ZTL) [zasady dla motocykli do sprawdzenia]. Motocykl najlepiej zostawić na parkingu. Taletę na północnym brzegu wysepki i chodzić pieszo; Ortygię da się obejść w godzinę, ale warto zostać do wieczora.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Ortygia, [en.wikipedia.org/wiki/Temple_of_Apollo_\(Syracuse\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Temple_of_Apollo_(Syracuse)), en.wikipedia.org/wiki/Syracuse_Cathedral, en.wikipedia.org/wiki/Fountain_of_Arethusa

37.06100, 15.29450 ([wikidata:Q1233234](https://www.wikidata.org/wiki/Q1233234))

D7: Syrakuzy → Agrigento

Agrigento (Agrigent): Dolina Świątyni (Valle dei Templi)

Fot. Ludvig14, [CC-BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	antyk, unesco, widok
Czas	3-4 h
Wstęp	płatny; bywa otwarte wieczorem latem [do sprawdzenia]
Miasto	Akragas, założone ok. 582-580 r. p.n.e. przez kolonistów z Geli
Świątynie	siedem doryckich, m.in. Zgody (ok. 440-430 r. p.n.e.) i Zeusa Olimpijskiego
Park	ok. 1300 ha, największy park archeologiczny w basenie Morza Śródziemnego
UNESCO	1997

Przyjaciele, którzy mieszkacie w wielkim mieście nad płowym Akragasem,
na szczycie grodu, troskliwi o dobre uczynki,
witajcie! Ja zaś chodzę między wami jako bóg nieśmiertelny, już nie
śmiertelnik,
czczony przez wszystkich, jak przystoi,
uwieńczony przepaskami i kwitnącymi wieńcami.

— Empedokles, „Oczyszczenia” fr. 112, w. 1-5 (wg Diogenesa Laertiosa VIII 62) · [przekład własny](#) · [tekst oryginalny](#)

ὦ φίλοι, οἱ μέγα ἄστυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος
ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεος, ἀγαθῶν μελεδήμονες ἔργων,
χαίρετ'· ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἀμβροτος, οὐκέτι θνητὸς
πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικα,
ταινίαις τε περιστέπτος στέφεσιν τε θαλείοις·

Akragantycjzycy ucztuja, jakby jutro mieli umrzeć,
a domy budują, jakby mieli żyć wiecznie.

— Empedokles według Diogenesa Laertiosa, „Żywoty filozofów” VIII 63 · [przekład własny](#) · [tekst oryginalny](#)

Ἀκραγαντῖνοι τρυφῶσι μὲν ὡς αὐρίον ἀποθανοῦμενοι,
οἰκίας δὲ κατασκευάζονται ὡς πάντα τὸν χρόνον βιωσόμενοι.

RYS HISTORYCZNY

Greccie Akragas założyli ok. 582–580 r. p.n.e. koloniści z Geli, a według Tukidydesa dołączyli do nich osadnicy z Krety i Rodos. Miasto szybko się wzbogaciło na handlu z Kartaginą i uprawie oliwek. Około 570 r. p.n.e. rządził tu Falaris, wzorcowy tyran starożytnej legendy: miał palić przeciwników żywem w spiżowym byku, z którego krzyki skazańców brzmiały jak ryk zwierzęcia. Złoty wiek przyszedł w V w. p.n.e., po zwycięstwie Greków nad Kartagińczykami pod Himerą w 480 r. p.n.e. Pindar sławił w odach zwycięstwa tutejszych arystokratów w igrzyskach, a z Akragas pochodził filozof Empedokles, który według legendy zginął, skacząc do krateru Etny.

Wtedy powstał rząd świątyni na grzbiecie nad morzem (nazwa „dolina” jest myląca). Imiona bóstw nadano im w większości dopiero w renesansie. Najlepiej zachowana jest świątynia Zgody z ok. 440–430 r. p.n.e., jedna z najlepiej zachowanych świątyni doryckich w ogóle. Przetrwiała, bo w VI w. biskup Grzegorz zamienił ją w bazylikę Piotra i Pawła; nazwę „Zgody” dostała od łacińskiej inskrypcji znalezionej w pobliżu, która nie ma z nią nic wspólnego. W 406 r. p.n.e. Kartagińczycy zdobyli i złupili miasto, a ślady pożaru do dziś widać na świątyni zwanej świątynią Hery.

Z największej budowli, świątyni Zeusa Olimpijskiego, została gigantyczne rumowisko. Była to największa świątynia dorycka, jaką kiedykolwiek zaczęto budować, prawdopodobnie jako wotum za Himerę, i nigdy jej nie ukończono. Między półkolumnami stały kamienne atlasy wysokie na ok. 7,5 m, które podtrzymywały górną część ściany; jeden złożono z fragmentów w pobliskim muzeum, a jego kopia leży na ziemi wśród ruin.

Cały park ma ok. 1300 ha i jest największym parkiem archeologicznym w basenie Morza Śródziemnego. Od 1997 r. jest na liście UNESCO. Między świątyniami rosną stare drzewa oliwne i migdałowce, a w lutym, gdy kwitną migdały, w Agrigento odbywa się festiwal folklorystyczny Mandorlo in Fiore [termin do sprawdzenia].

Atlas (telamon) ze świątyni Zeusa Olimpijskiego, wysoki na ok. 7,5 m, złożony z fragmentów w muzeum w Agrigencie. Fot. Zde, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Świątynia Zgody z ok. 440–430 p.n.e., przetrwała jako kościół. Fot. Badadaba, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

- Świątynia Zgody i aleja wzdłuż dawnych murów miejskich z grobami wykutymi w skale.
- Leżący atlas wśród ruin świątyni Zeusa Olimpijskiego; oryginał w Muzeum Archeologicznym.
- Ogród Kolymbetra w dawnym zbiorniku wodnym, z cytrusami i oliwkami.

Praktycznie. Do parku prowadzą dwa wejścia (od strony świątyni Junony i od świątyni Zeusa); motocykl zostaw na parkingu przy jednym z nich. W lipcu najlepiej przyjść o świcie albo pod wieczór, gdy kamień świeci złotem;

latem park bywa otwarty także po zmroku z podświetlonymi świątyniami [do sprawdzenia przed wyjazdem].

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Valle_dei_Templi, en.wikipedia.org/wiki/Agrigento, en.wikipedia.org/wiki/Temple_of_Concordia_Agrigento, en.wikipedia.org/wiki/Temple_of_Olympian_Zeus...

37.28972, 13.59000 ([wikidata:Q636774](https://www.wikidata.org/wiki/Q636774))

D8: Agrigento → Segesta → Palermo

Segesta: świątynia i teatr

Fot. Ludvig14, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	antyk, mitologia, widok
Czas	2 h
Wstęp	płatny; do teatru busik albo pieszo pod górę [do sprawdzenia]
Lud	Elymowie; według Tukidydesa potomkowie uciekinierów z Troi
Świątynia	dorycka, prawdopodobnie z lat 20. V w. p.n.e., nigdy nie ukończona
Historia	prośba Segesty o pomoc spowodowała wyprawę Aten na Sycylię (415–413 r. p.n.e.)

Gdy zdobywano Ilion, niektórzy z Trojańczyków, uszedłszy Achajom, przybywają na statkach na Sycylię, a osiadłszy po sąsiedzku z Sykanami, wszyscy razem nazwani zostali Elymami; ich miastami są Eryks i Egesta.

— Tukidydes, „Wojna peloponeska” VI 2, 3 · [przekład własny](#) · [tekst oryginalny](#)

Ἰλίου δὲ ἀλίσκομένου τῶν Τρώων τινὲς διαφυγόντες Ἀχαιοὺς πλοίοις ἀφικνοῦνται πρὸς τὴν Σικελίαν, καὶ ὁμοροὶ τοῖς Σικανοῖς οἰκήσαντες. ξύμπαντες μὲν Ἑλυμοὶ ἐκλήθησαν, πόλεις δ' αὐτῶν Ἔρυξ τε καὶ Ἐγεστά.

RYS HISTORYCZNY

Segesta nie była grecka, choć wygląda na najbardziej grecki krajobraz Sycylii. Zbudowali ją Elymowie, jeden z trzech rdzennych ludów wyspy. Grecy i za nimi Tukidydes powtarzali, że Elymowie to uciekinierzy ze zburzonej Troi, a Rzymianie chętnie przyjęli tę opowieść, bo sami wywodzili się od trojańskiego Eneasza. Dzięki temu pokrewieństwu Segesta za Rzymian była miastem wolnym i zwolnionym z podatków, o czym pisał jeszcze Cyцерon. Współcześni badacze uważają raczej, że Elymowie przybyli z Italii, ale z trojańskim rodowodem łączy się tu wątek Odysei i Eneidy: z jednej strony wracający z Troi Grecy, z drugiej uciekający z niej Trojańczycy.

Segesta toczyła długie spory z greckim Selinuntem. W 416 r. p.n.e. poprosiła o pomoc Ateny i, jak opowiada Tukidydes, oszukała ateńskich posłów pokazem rzekomego bogactwa. Ateńczycy dali się przekonać i rok później wysłali na Sycylię wielką flotę, która skończyła się klęską pod Syrakuzami. W 307 r. p.n.e. tyran Syrakuz Agatokles, przyjęty w mieście jako sojusznik, sprowadził na nie według przekazów wielką rzeź.

Świątynia stoi samotnie na wzgórzu za dawnym miastem. Zbudowano ją prawdopodobnie w latach 20. V w. p.n.e., być może według projektu ateńskiego architekta, ale nigdy nie dokończono: kolumny nie mają żłobień, na blokach zostały występy do ich podnoszenia, a w środku nie ma celli ani śladów dachu. Na szczycie sąsiedniej góry Barbaro leży hellenistyczny teatr zwrócony w stronę Zatoki Castellammare; w pogodny dzień widać z niego morze.

Hellenistyczny teatr na górze Barbaro zwrócony w stronę Zatoki Castellammare. Fot. Ludvig14, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

- Świątynia dorycka z bliska, z widokiem na dolinę i wzgórze.
- Teatr na górze Barbaro (ok. 20–30 min pieszo pod górę albo busikiem): widok na zatokę.
- Latem wieczorne przedstawienia w teatrze [do sprawdzenia].

Praktycznie. Segesta leży tuż przy autostradzie A29 Palermo–Trapani (zjazd Segesta), ok. 75 km od Palermo, więc pasuje na dzień przejazdu z Agrigento do portu w Palermo. Przy wejściu jest parking. Ścieżka do świątyni i teatru jest odsłonięta, więc w lipcu warto przyjechać rano.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Segesta, en.wikipedia.org/wiki/Elymians
37.94145, 12.83307 ([wikidata:Q3983280](https://www.wikidata.org/wiki/Q3983280))

D10: Tunis i Kartagina

Kartagina (Qartaj): wzgórze Byrsa i Termy Antoninusa

Fot. Bernard Gagnon, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	antyk, punickie, rzymskie, mitologia, unesco
Czas	pół dnia
Wstęp	jeden bilet na kilka stanowisk [do sprawdzenia]
Założenie	według tradycji królowa Dydon (Elissa) z Tyru
Nazwa	punickie Qart-ḥadašt – „Nowe Miasto”
Zniszczenie	146 r. p.n.e., III wojna punicka
UNESCO	1979

Przybyli w miejsca, gdzie teraz ujrzysz potężne mury i wznoszącą się twierdzę nowej Kartaginy, i kupili ziemi – od tego czynu nazwanej Byrsą – tyle, ile zdołali otoczyć skórą byka.

— Wergiliusz, „Eneida” I 365–368 · [przekład własny](#) · [tekst oryginalny](#)

Dēvēnēre locōs, ubi nunc ingentia cernēs
moenia surgentemque novae Karthāginis arcem,
mercātique solum, factī dē nōmine Byrsam,
taurīnō quantum possent circumdare tergō.

Podziwia Eneasza ogrom budowli, gdzie niegdyś stały szalasy, podziwia bramy i gwar, i bruk ulic.

Gorliwie pracują Tyryjczycy: jedni ciągną mury, wznoszą twierdzę i rękami toczą pod górę głazy, inni wybierają miejsce pod dom i otaczają je bruzdą.

— Wergiliusz, „Eneida” I 421–425 · [przekład własny](#) · [tekst oryginalny](#)

Mīrātūr mōlem Aenēās, māgālia quondam,
mīrātūr portās strepitumque et strāta viārum.
Īstant ārdentēs Tyriī pars dūcere mūrōs,
mōlirīque arcem et manibus subvolvere saxa,
pars optāre locum tēctō et conclūdere sulcō.

RYS HISTORYCZNY

Kartaginę założyli Fenicjanie z Tyru, a tradycja przypisuje to królowej Elissie, którą Grecy i Rzymianie nazywali Dydoną. Uciekła z Tyru przed bratem, który zamordował jej męża, i wylądowała nad zatoką koło dzisiejszego Tunisu. Miejscowy wódz zgodził się dać jej tyle ziemi, ile pokryje jedna skóra wołu. Dydona pocięła skórę na cienkie paski i otoczyła nimi całe wzgórze. Stąd nazwa cytadeli, Byrsa, po grecku „skóra wołu”. Nazwa miasta, punickie Qart-ḥadašt, znaczy po prostu „Nowe Miasto”, czyli nowy Tyr.

Ta sama Dydona jest bohaterką IV księgi „Eneidy”. Wergiliusz, piszący na wzór Homera rzymską odpowiedź na „Odyseję”, sprowadza do niej rozbitego Trojańczyka Eneasza. Królowa zakochuje się w nim, a gdy bogowie kążą mu płynąć dalej do Italii, rzuca na Trojańczyków klątwę i odbiera sobie życie. Rzymianie widzieli w tym mityczne źródło wojen punickich, w których Kartagina z Hannibalem na czele przez ponad sto lat walczyła z Rzymem o panowanie na Morzu Śródziemnym.

Koniec przyszedł w 146 r. p.n.e. Po prawie trzyletnim oblężeniu wojska Scypiona Emiliana zdobyły miasto, a ostatni obrońcy bronili się właśnie na Byrsie. Kartaginę zrównano z ziemią, ale już Cezar i August założyli na jej miejscu rzymską kolonię, która stała się jednym z największych miast cesarstwa. Z tego okresu pochodzą Termy Antoninusa nad samym morzem, zbudowane za cesarza Antoninusa Piusa w połowie II w. Były największym kompleksem łaźni rzymskich w Afryce i największym poza Italią; dziś stoją z nich głównie podziemia i jedna odbudowana kolumna, która pokazuje skalę dawnej sali.

Na szczycie Byrsy stoi Muzeum Narodowe Kartaginy i dawna katedra św. Ludwika, a obok widać odkopaną dzielnicę punickich domów. Ruiny są rozrzucone po całej dzisiejszej dzielnicy willowej Kartaginy, między ogrodami i rezydencjami, więc zwiedza się je kawałkami.

Dzielnica punicka na wzgórzu Byrsa: fundamenty domów sprzed zburzenia miasta w 146 r. p.n.e. Fot. No machine-readable author provided. BishkekRocks assumed (based on copyright claims)., [Public domain](#), [Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

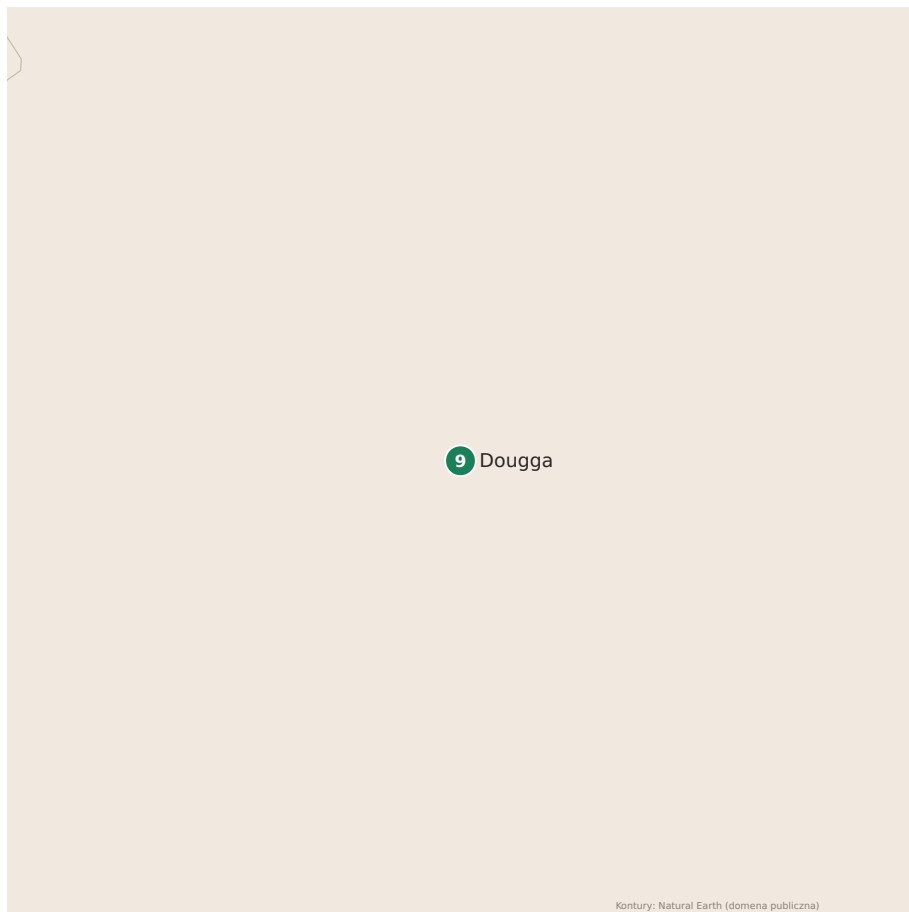
- Wzgórze Byrsa: punickie domy, muzeum i widok na zatokę i dawne porty.
- Termy Antoninusa nad morzem.
- Porty punickie: okrągły port wojenny, dziś zatoczka z wysepką pośrodku.

Praktycznie. Kartagina leży ok. 15 km od centrum Tunisu, przy drodze do Sidi Bou Saïd, i ok. 10 km od portu promowego La Goulette, więc pasuje na pierwszy dzień po zejściu z promu. Stanowiska są od siebie oddalone o 1–2 km, motocyklem przejeżdża się między nimi szybko. Przy terenach pałacu prezydenckiego obowiązuje zakaz fotografowania [do sprawdzenia]. Na koniec dnia biało-niebieskie Sidi Bou Saïd na klifie nad zatoką.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Carthage, en.wikipedia.org/wiki/Byrsa, en.wikipedia.org/wiki/Baths_of_Antoninus

36.85788, 10.33084 ([wikidata:Q52284968](https://www.wikidata.org/wiki/Q52284968))

D11: Tunis → Dougga → Kairuan

Dougga (Thugga)

Fot. Emna Trabelsi, [CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons](#)

Typ	antyk, rzymskie, punickie, unesco
Czas	2–3 h
Wstęp	płatny [do sprawdzenia]
Nazwa	numidyjskie TBGG, łacińskie Thugga
Mauzoleum	libijsko-punickie mauzoleum Atebana, II w. p.n.e.
Teatr	168 lub 169 r. n.e., jeden z najlepiej zachowanych w Afryce rzymskiej
UNESCO	1997, „najlepiej zachowane małe miasto rzymskie w Afryce Północnej”

RYS HISTORYCZNY

Dougga leży na zboczu wzgórza wśród gajów oliwnych, nad żyzną doliną Wadi Khalled. Zanim przyszli Rzymianie, było to miasto numidyjskie, zapisywane w piśmie libijsko-berberyjskim jako TBGG; Rzymianie zrobili z tego Thugga. Pod forum odkopano sanktuarium poświęcone Masynissie, numidyjskiemu królowi, który w II wojnie punickiej przeszedł na stronę Rzymu i pomógł pokonać Hannibala. W czasach rzymskich miasto długo miało podwójny ustrój, z osobną społecznością obywateli rzymskich i miejscowych, aż za Septymiusza Sewera dostało status municipium.

Najcenniejszym zabytkiem przedrzymskim jest mauzoleum Atebana, wieżowy grobowiec z II w. p.n.e., jeden z bardzo nielicznych przykładów królewskiej architektury numidyjskiej. Była w nim dwujęzyczna inskrypcja, punicka i libijska. W 1842 r. brytyjski konsul w Tunisie Thomas Reade, wyjmując ją, poważnie zniszczył budowlę. Inskrypcja

trafiła do British Museum i to dzięki niej udało się odczytać pismo libijskie, coś w rodzaju afrykańskiego kamienia z Rosetty. Mauzoleum zostało odbudowane z oryginalnych bloków na początku XX w.

UNESCO wpisało Dougę na listę w 1997 r. jako „najlepiej zachowane małe miasto rzymskie w Afryce Północnej”. Nad całością góruje Kapitol z II w. n.e., świątynia Jowisza, Junony i Minerwy, z kolumnadą i frontonem. Teatr z 168 lub 169 r. n.e. jest jednym z najlepiej zachowanych w Afryce rzymskiej i latem bywa sceną festiwalu teatralnego [do sprawdzenia]. Między świątyniami, łaźniami, domami z mozaikami i łukami triumfalnymi zachował się układ krętych ulic, a turystów jest zwykle niewielu.

Mauzoleum Atebana, numidyjski grobowiec wieżowy z II w. p.n.e. Fot. Monaam Ben Fredj, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Kapitol z II w. n.e., świątynia Jowisza, Junony i Minerwy. Fot. Carole Raddato from FRANKFURT, Germany, [CC BY-SA 2.0](#), [Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

- Kapitol i forum z placem Wiatrów, na którym wyryto w kamieniu różę wiatrów.
- Teatr z widokiem na dolinę.
- Mauzoleum Atebana poniżej miasta, wśród oliwek.

Praktycznie. Dougga leży ok. 110 km na południowy zachód od Tunisu, kilka kilometrów od miasteczka TébourSouk, przy drodze w głąb kraju. Dojazd od strony głównej drogi do stanowiska wiedzie krętą drogą pod górę; przy wejściu jest parking. Najlepsze mozaiki z Douggi są w Muzeum Bardo w Tunisie.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Dougga
36.42333, 9.22028 ([wikidata:Q32378](#))

D12: Kairuan → El Djem → Sfaks

El Djem (Al-Džamm): amfiteatr rzymski

Fot. Cimoj, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	antyk, rzymskie, unesco
Czas	1,5–2 h
Wstęp	płatny, z muzeum archeologicznym [do sprawdzenia]
Budowa	ok. 238 r. n.e., rzymskie Thysdrus
Wymiary	148 × 122 m, ok. 35 000 widzów
UNESCO	1979
Wydarzenia	letni festiwal muzyki symfonicznej [do sprawdzenia]

RYS HISTORYCZNY

Wjeżdżając do El Djem, widzi się amfiteatr z daleka: wyrasta nad niskimi domami miasteczka jak statek nad portem. Ma 148 na 122 m i mieścił ok. 35 000 widzów, co czyni go jednym z największych amfiteatrów rzymskich na świecie. Zbudowano go ok. 238 r. n.e. w Thysdrus, mieście, które bogaciło się na oliwie: okolice były wtedy mniej suche niż dziś, a oliwa z Byzaceny płynęła statkami do Rzymu.

Thysdrus ma swoje miejsce w wielkiej historii. W 238 r., w Roku Sześciu Cesarzy, miejscowi właściciele ziemscy zabili znenawidzonego poborcę podatkowego i ogłosili cesarzem prokonsula Afryki Gordiana, mającego wtedy ok. 80 lat. Starzec bronił się podobno ze łzami, ale przyjął purpurę wraz z synem Gordianem II. Ich panowanie trwało tylko 36 dni: syn zginął w bitwie pod Kartaginą, a ojciec się powiesił. Cesarzem został w końcu wnuk, Gordian III, który ok. 244 r. podniósł Thysdrus do rangi kolonii; możliwe, że to on chciał ozdobić amfiteatrem rodzinne strony.

Budowla przetrwała, bo służyła potem jako twierdza. Według tradycji schroniła się w niej w VII w. berberyjska królowa al-Kahina walcząca z Arabami [legenda, do sprawdzenia]. W 1695 r., w czasie walk o władzę w Tunisie, bej Mohamed wybił w ścianie wyłom, żeby wykurzyć ukrywających się tu zwolenników brata; potem mieszkańcy latami brali z

amfiteatru kamień na budowę domów. Mimo to arena z podziemiami dla zwierząt i gladiatorów zachowała się bardzo dobrze. Od 1979 r. jest na liście UNESCO, występowała w filmach (m.in. w „Żywocie Briana” Monty Pythona), a latem odbywa się w niej festiwal muzyki symfonicznej.

Podziemia pod areną, w których trzymano zwierzęta i gladiatorów. Fot. Agnieszka Wolska, [CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

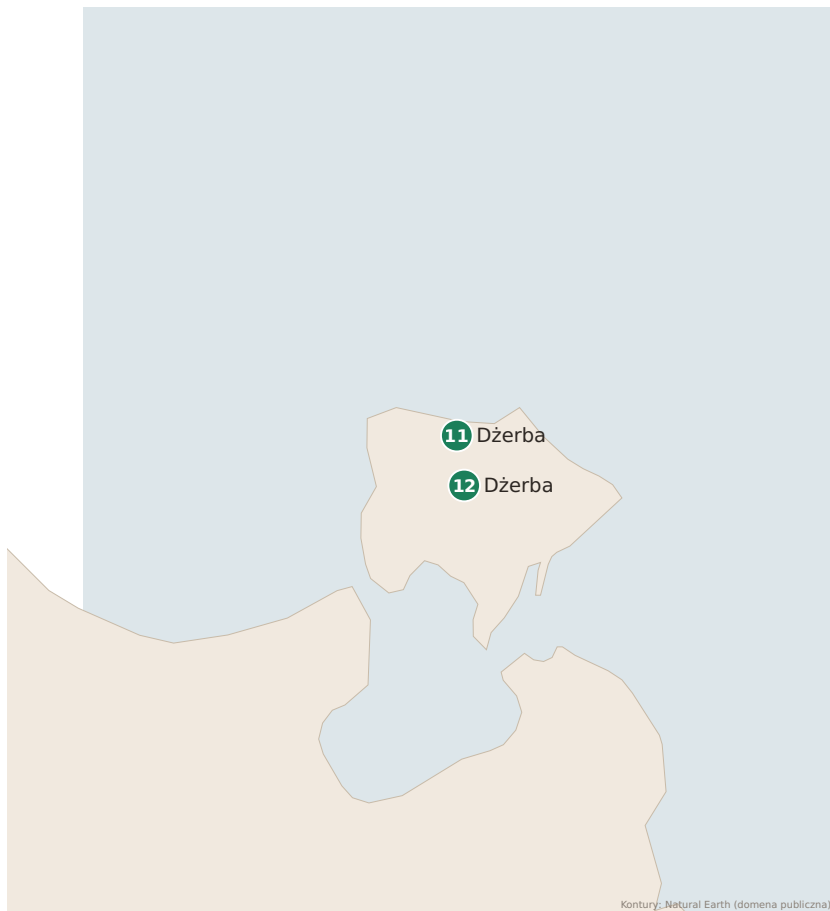
- Arena i podziemne korytarze pod nią, w których czekały zwierzęta i gladiatorzy.
- Najwyższe piętro widowni: widok na miasteczko i gaje oliwne aż po horyzont.
- Muzeum archeologiczne ok. 1 km dalej, z mozaikami z willi Thysdrus (w cenie biletu) [do sprawdzenia].

Praktycznie. El Djem leży przy autostradzie A1 Tunis-Sfaks, ok. 200 km od Tunisu i ok. 65 km od Sfaksu, więc to naturalny przystanek w drodze na południe. Motocykl można zostawić tuż przy amfiteatrze. W lipcu w południe kamienna widownia nagrzewa się do granic, najlepiej przyjechać rano.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Amphitheatre_of_El_Jem, en.wikipedia.org/wiki/Thysdrus, en.wikipedia.org/wiki/Gordian_I

35.29639, 10.70694 ([wikidata:Q2914326](https://www.wikidata.org/wiki/Q2914326))

D14: Dżerba

Dżerba (Djerba): Houmt Souk i wyspa Lotofagów

Fot. Chesdovi, [CC BY 2.5, Wikimedia Commons](#)

Typ	mitologia, miasto, unesco
Czas	dzień
Wstęp	suk bez opłat; Borj el-Kebir płatny [do sprawdzenia]
Mit	„Odyseja” IX: Lotofagowie; Polibiusz umieszczał ich na Dżerbie
Wyspa	ok. 514 km², największa wyspa Afryki Północnej
Twierdza	Borj el-Kebir, 1432 r., rozbudowana w latach 1560-1567
UNESCO	2023

One zaś Lotofagi, jakby z przyjaciółmi
 Obeszli się z naszymi, częstują ich ziołmi
 Lotosu; tak iż który skosztował tej strawy
 Wracać nie chciał, o celu zapomniał wyprawy,
 Tylkoby w Lotofagów rad zostać ziemicy
 Jeść Lotos i rodzinnej wyzbyć się tęsknicy.
 Kazałem więc przemocą zbiegów ująć w pęta
 I choć rzewnie płakali, przywlec na okręta
 Gdzie do ław ich przykuto...

— Homer, „Odyseja” IX 91-99 · [przeł. Lucjan Siemieński \(1873\)](#)

RYS HISTORYCZNY

W IX pieśni „Odysei” Odyseusza, który próbuje opłynąć przylądek Malea i wrócić na Itakę, porywają wiatry. Po dziewięciu dniach dobija do kraju Lotofagów. Mieszkańcy są życzliwi i częstują przybyszów owocem lotosu „słodkim jak miód”, a kto go skosztuje, zapomina o domu i chce zostać na zawsze. Odyseusz musi siłą zaciągnąć płaczących towarzyszy na statek i przywiązać ich do ław. Herodot szukał Lotofagów na wybrzeżu Libii, ale

już Polibiusz wskazywał wyspę Meninx, czyli Dżerbę. Nie wiadomo, jaką roślinę miał na myśli Homer; często wskazuje się dziki głożyn (jujubę), rosnący w Afryce Północnej.

Dżerba to płaska wyspa w Zatoce Gabes, ok. 514 km², największa w Afryce Północnej. Mieszkają tu od wieków obok siebie Berberowie, Arabowie i jedna z najstarszych społeczności żydowskich w świecie arabskim. Wyspa słynie z małych białych meczetów, często przypominających twierdze, z garncarstwa w Guellali i z rozrzuconych wśród palm i oliwek zabudowań (menzel) z własną studnią. W 2023 r. UNESCO wpisało Dżerbę na listę jako świadectwo tego wyspiarskiego sposobu osadnictwa.

Houmt Souk („dzielnica targowa”) to główne miasteczko wyspy, z labiryntem krytych suków, w których dawniej pracowali krawcy, szewcy i złotnicy. Nad portem stoi twierdza Borj el-Kebir, zbudowana w 1432 r. i rozbudowana w latach 1560–1567. W lipcu 1560 r. pod Dżerbą flota osmańska pod wodzą Draguta rozbiła koalicję hiszpańsko-włoską; z kości poległych przeciwników zbudowano wieżę czaszek (Borj er-Rous), rozebraną w XIX w. Jej miejsce wskazuje dziś obelisk widoczny z murów twierdzy. W amfiteatrze przy porcie odbywa się co roku Festiwal Ulissesa [termin do sprawdzenia].

Twierdza Borj el-Kebir nad portem w Houmt Souk. Fot. Rawen Ab, [CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons](#)

Garncarz z Guellali przy pracy. Fot. Noomen9, [CC-BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

- Suki Houmt Souk: ceramika, tkaniny, srebro, przyprawy.
- Twierdza Borj el-Kebir z widokiem na port i obelisk w miejscu wieży czaszek.
- Pętla po wyspie: Guellala z garncarzami, El Ghriba w Er-Riadh, plaże na wschodnim wybrzeżu.

Praktycznie. Na Dżerbę wjeżdża się albo krótkim promem z Jorf do Ajim, albo groblą El Kantara z Zarzis, której początki sięgają czasów rzymskich [rozkład promu do sprawdzenia]. Wyspa jest płaska, drogi dobre, a pętla wokół to ok. 120 km [do sprawdzenia]. W lipcu jest bardzo gorąco, ale wieje morska bryza. Zamiast hoteli w strefie turystycznej na wschodnim wybrzeżu można nocować w małych hotelach w dawnych karawanserajach (fundukach) w Houmt Souk, skąd wszędzie jest blisko.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Lotophagi, en.wikipedia.org/wiki/Djerba, en.wikipedia.org/wiki/Houmt_Souk
33.86667, 10.85000 ([wikidata:Q995360](#))

Dżerba: synagoga El Ghriba

Fot. Noomen9, [CC BY-SA 4.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	sanktuarium, kult, unesco
------------	---------------------------

Czas	45 min
-------------	--------

Wstęp	datek albo bilet; skromny strój, nakrycie głowy [do sprawdzenia]
--------------	--

Tradycja	według legendy założona przez kapłanów uciekających z Jerozolimy
-----------------	--

Pielgrzymka	co roku na Lag ba-Omer (wiosną, 33. dzień po Pesach)
--------------------	--

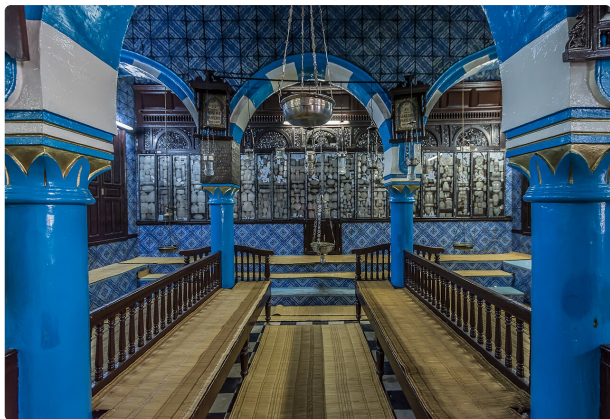
Budynek	w obecnej postaci głównie z XIX w.
----------------	------------------------------------

RYS HISTORYCZNY

El Ghriba stoi w dawnej żydowskiej wiosce Hara Seghira, dziś Er-Riadh, kilka kilometrów od Houmt Souk. Według legendy założyli ją kapłani (kohanim), którzy po zburzeniu świątyni jerozolimskiej uciekli aż na Dżerbę i przynieśli ze sobą drzwi i kamień ze świątyni; mają być wmurowane w synagogę. Inna opowieść mówi o tajemniczej dziewczynie, która zamieszkała samotnie w szałasie i zginęła w pożarze, a jej ciało zostało nietknięte przez ogień; „el-ghriba” znaczy po arabsku „obca” albo „samotna”. Obecny budynek, z niebieskimi kafelkami, kolumnami i drewnianymi stropami, pochodzi głównie z XIX w.

Synagoga jest celem dorocznej pielgrzymki Żydów z Tunezji, Francji i Izraela. Odbywa się wiosną, między Pesach a Szawuot, i kończy w święto Lag ba-Omer procesją z ozdobioną menorą przez wioskę. Do lat 50. XX w. na Dżerbie działało ok. 20 synagog w trzech żydowskich wioskach; społeczność jest dziś niewielka, ale wciąż żywa.

Miejsce było kilka razy celem zamachów: w 1985 r., w 2002 r. (wybuch ciężarówki z gazem) i w maju 2023 r., gdy strzelanina podczas pielgrzymki zabiła kilka osób. Dlatego przy wejściu stoi posterunek, a bagaż bywa sprawdzany.

Wnętrze synagogi z niebieskimi kafelkami, kolumnami i drewnianymi ławami. Fot. IssamBarhouri, [CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons](#)

NA MIEJSCU

- Główna sala synagogi z niebieskimi kafelkami i lampami wotywnymi.
- Dom pielgrzyma (funduk) naprzeciwko, w którym w czasie święta nocują przybysze.

Praktycznie. Wstęp dla turystów w zwykłe dni poza szabatem i świętami żydowskimi [godziny do sprawdzenia]. Obowiązuje skromny strój (zakryte ramiona i kolana), a buty zostawia się przy wejściu. Termin pielgrzymki zmienia się co roku według kalendarza żydowskiego; jeśli wypada w czasie pobytu, warto zaplanować wizytę tak, żeby zobaczyć procesję albo ominąć tłum.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/El_Ghriba_synagogue, en.wikipedia.org/wiki/Djerba
33.81389, 10.85944 ([wikidata:Q311734](https://www.wikidata.org/wiki/Q311734))

Język w podróży

Trasa dzieli się na dwie części. Na Sycylii i w Kalabrii mówi się po włosku, a w małych miejscowościach angielski bywa słaby. W Tunezji językiem codziennym jest tunezyjski arabski (derdża), ale na stacjach, w warsztatach, hotelach i urzędach bez trudu dogadasz się po francusku; francuski to w Tunezji praktyczny język techniczny i administracyjny. Kilka słów po arabsku otwiera za to ludzi bardziej niż cokolwiek innego.

Jak czytać wymowę

Wymowa jest zapisana po polsku, w przybliżeniu. Wielkie litery oznaczają akcent.

- **ę, ą** we francuskim – samogłoski nosowe jak w polskim „węch” i „wąs”, ale bez końcowego „ł”
- **ü, ö** we francuskim – jak niemieckie ü i ö
- **ch** w arabskim – jak polskie ch, wymawiane głębiej w gardle

Włoski (Kalabria i Sycylia)

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Powitanie	Buongiorno. / Buonasera.	bwonDŻORno / bwonaSEra
Podziękowanie	Grazie.	GRAcje
Stacja	Dov'è il distributore più vicino?	doWE il distributORE pju wiCZlno
Tankowanie	Il pieno di benzina, per favore.	il PJEno di benDZlIna, per faWOre
Warsztat	Cerco un'officina per moto.	CZERko unoffiCZlIna per MOto
Przebita opona	Ho una gomma bucata.	o Una GOMma buKAta
Nowa opona	Ho bisogno di una gomma nuova.	o biZOnjo di Una GOMma NŁOwa
Nocleg	Avete una camera libera per stanotte?	aWEte Una KAMera Libera per staNOTte
Parking	Dove posso parcheggiare la moto?	DOwe POsso parkedŻAre la MOto
Garaż	C'è un garage per la moto?	CZE un gaRAŻ per la MOto

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Policja	la polizia / i carabinieri	la poliCIja / i karabiNJErI
Wypadek	Ho avuto un incidente.	o aWUto un inczyDENte
Pomoc drogowa	Ho bisogno del soccorso stradale.	o biZOnjo del sokKORso straDAle
Droga otwarta?	La strada è aperta?	la STRAda e aPERTa
Pogoda	Che tempo farà domani?	ke TEMpo faRA doMAni

Benzyna bezołowiowa to **benzina senza piombo**, olej napędowy **gasolio**. Na wjazdach do starych miast znak **ZTL** (zona a traffico limitato) oznacza strefę ograniczonego ruchu; wjazd bez zezwolenia kończy się mandatem z kamery.

Francuski (Tunezja)

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Powitanie	Bonjour. / Bonsoir.	baŻUR / baŚLAR
Podziękowanie	Merci.	merSi
Stacja	Où est la station-service la plus proche ?	u e la stasją serWIS la plü PROSZ
Tankowanie	Le plein d'essence, s'il vous plaît.	le plę deŚAŚ, sił wu PLE
Warsztat	Je cherche un garage pour motos.	że SZERSZ ę gaRAŻ pur moTO
Przebita opona	J'ai un pneu crevé.	że ę pnö kreWE
Nowa opona	J'ai besoin d'un pneu neuf.	że bezŁĘ dę pnö NÖF
Nocleg	Vous avez une chambre libre pour ce soir ?	wuzaWE ün SZĄBR LIBR pur se ŚLAR
Parking	Où est-ce que je peux garer la moto ?	u eske że pö gaRE la moTO
Policja	la police / la garde nationale	la poLIS / la gard nasjoNAL
Wypadek	J'ai eu un accident.	że ü ęnaksiDA
Pomoc drogowa	J'ai besoin d'une dépanneuse.	że bezŁĘ dün depaNÖZ
Droga otwarta?	La route est ouverte ?	la RUT e uWERT

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Pogoda	Quel temps fera-t-il demain ?	kel tą feraTIL deME

Na tunezyjskich drogach kontrolę prowadzi gwardia narodowa (garde nationale); warto mieć pod ręką dokumenty motocykla i ubezpieczenia.

Tunezyjski arabski - kilka słów

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Powitanie	Aslema. / As-salamu alejkum.	asLEma / as-saLAMu aLEJkum
Podziękowanie	Jaatik essaha. / Szukran.	JAatik esSAha / SZUKran
Tak / nie	Ej. / La.	ej / la
Proszę (prośba)	Brabbi.	BRABbi
Ile kosztuje?	Bkaddesz?	bkadDESZ
Gdzie jest...?	Win...?	łin
Trochę / dużo	Szwaja / barsza	SZŁAja / BARsza

„Jaatik essaha” (dosłownie „niech ci da zdrowie”) to najbardziej tunezyjskie „dziękuję”; mówi się je też na pożegnanie po wykonanej usłudze, np. mechanikowi.

Przed wyjazdem

Zwroty najlepiej zapamiętać, mówiąc je na głos, a nie tylko czytając, najlepiej z nagraniami albo z osobą mówiącą w danym języku. Na razie nie ma tu rekomendacji serwisu do ćwiczeń: linguatrainer.eu ma potwierdzone krótkie dialogi po hiszpańsku, ale nie włoski, francuski ani arabski (stan na 2026-10-18), więc sprawdzimy to ponownie przed wyjazdem.

Formalności i logistyka w Tunezji

Stan na 2026-10-19. Wyjazd nie ma terminu, więc wszystko poniżej trzeba sprawdzić ponownie przed rezerwacją promów i przed samym wyjazdem. Kurs orientacyjny: 1 EUR $\approx$ 3,4 TND (stan na 2026-10, źródło: moneyexchangerate.org). Źródła są podane przy danych i zebrane na końcu.

Dokumenty i wiza

- **Wiza:** obywatele Polski nie potrzebują wizy na pobyt turystyczny do 90 dni (stan na 2026-10, źródła: UNIQA, Rankomat; oba powołują się na MSZ).
- **Paszport:** od 2025-01-01 tylko paszport, dowód osobisty nie wystarczy. Ważność co najmniej 3 miesiące od planowanego powrotu, a bez biletu powrotnego 6 miesięcy od wjazdu (stan na 2026-10, źródła: UNIQA, Rankomat). Bilet powrotny na prom z Tunisu do Genui spełnia warunek biletu powrotnego [do sprawdzenia].
- **Nocleg:** na granicy mogą zapytać o cel podróży i rezerwację noclegu. Mieć wydrukowaną rezerwację na pierwszą noc w Tunisie (stan na 2026-03, źródła: 7globetrotters, Rankomat).
- **Prawo jazdy:** polskie prawo jazdy z kategorią A plus międzynarodowe prawo jazdy według konwencji wiedeńskiej z 1968 r. Wielka Brytania wymaga go od swoich obywateli; dla Polaków przepisu nie potwierdziłem, ale dokument jest tani i ułatwia rozmowę na kontroli [do sprawdzenia].
- **Dowód rejestracyjny** w oryginale. Jeśli motocykl nie jest własnością kierowcy (leasing, współwłaściciel), potrzebne jest pełnomocnictwo właściciela z poświadczonym podpisem (stan na 2026-10, źródło: Douane tunisienne).
- **Ubezpieczenie turystyczne:** EKUZ w Tunezji nie działa (źródło: UNIQA). Potrzebna polisa z kosztami leczenia i transportem medycznym, obejmująca jazdę motocyklem, oraz assistance motocyklowe ważne w Tunezji. Wiele polis „Europa” jej nie obejmuje [do sprawdzenia w warunkach polisy].
- Kopie wszystkich dokumentów trzymać osobno (papier i telefon). Same dokumenty i numery polis trzymać poza tym przewodnikiem.

Ubezpieczenie (OC, Zielona Karta, kod TN)

- Tunezja należy do systemu Zielonej Karty (biuro narodowe TN), ale nie obowiązuje tam unijna dyrektywa komunikacyjna, więc samo polskie OC nie wystarczy. Trzeba mieć certyfikat Zielonej Karty (źródło: PBUK, tabela zakresu terytorialnego zatwierdzona przez Radę Biur w 2024 r.; Warta, Otomoto).
- Zieloną Kartę wydaje ubezpieczyciel OC, zwykle bez dopłaty. Przed wyjazdem sprawdzić, czy pole **TN** nie jest przekreślone i czy karta obejmuje cały okres podróży, łącznie z promami.
- Wziąć wydruk w kolorze. Podróżni, którzy wjeżdżali w 2025 r., radzą drukować kartę na zielonym papierze (stan na 2026-03, źródło: 7globetrotters). Czy tunezyjskie służby akceptują wydruk na białym papierze albo wersję z telefonu [do sprawdzenia].
- Bez ważnej Zielonej Karty trzeba kupić ubezpieczenie graniczne w porcie La Goulette (źródła: relacje na forum Horizons Unlimited). Ceny [do sprawdzenia]. Lepiej tego uniknąć.
- AC i kradzież: przy kradzieży, kasacji albo całkowitym zniszczeniu motocykla w Tunezji urząd celny może żądać wysokich opłat, bo motocykl formalnie nie został wywieziony. Auswärtiges Amt zaleca ubezpieczenie od tych ryzyk (stan na 2026-10). Sprawdzić, czy polisa AC działa w Tunezji [do sprawdzenia].

Czasowy wwóz motocykla i odprawa w porcie La Goulette

- **Zasada:** turysta (nierezydent) wjeżdżający motocyklem powyżej 49 cm³ dostaje na granicy zezwolenie na poruszanie się pojazdem, tzw. „Diptyque”, ważne 3 miesiące. Po tym czasie motocykl musi opuścić kraj albo trzeba przedłużyć zezwolenie w urzędzie celnym (stan na 2026-10, źródło: Douane tunisienne). Motocykl jest wpisywany do paszportu i wykreślany przy wyjeździe (źródło: Auswärtiges Amt).
- **Wniosek online przed rejssem:** na stronie tunezyjskich służb celnych jest formularz „Demande d'autorisation de circulation” (Rokhsati). Wypełnia się dane właściciela (z opcją „ÉTRANGÈRE”), port wjazdu (La Goulette Nord), numer rejestracyjny, VIN, dane z dowodu rejestracyjnego, pojemność, markę, kolor i datę pierwszej rejestracji. Podsumowanie trzeba wydrukować i pokazać celnikom (stan na 2026-10, źródło: Douane tunisienne).
- **Aplikacja „Smart Traveller”:** tunezyjskie służby celne prowadzą aplikację z tymi samymi usługami. Od 2025-06-01 jest obowiązkowa dla podróżnych wjeżdżających statkiem: generuje kod QR wniosku o zezwolenie i deklaracji towarów (źródło: Gnet, 2025-04-08). Według Ferry

Center bez kodu QR nie wyda się Diptyque i nie wpuści pojazdu. Część źródeł pisze tylko o Tunezyjczykach mieszkających za granicą, więc nie wiadomo, czy obowiązek dotyczy także zagranicznych turystów. Bezpieczniej mieć zarówno wydruk, jak i kod QR [do sprawdzenia].

- **Odprawa na statku:** na promach do Tunezji tunezyjska policja graniczna i celnicy pracują na pokładzie. Na statku wbija się pieczętkę wjazdową do paszportu i składa wniosek o zezwolenie na motocykl (źródła: Douane tunisienne, Destination Tunis). Zgłosić się do okienek wcześniej: urzędnicy nie mają stałych godzin pracy na statku, a kolejki bywają długie (źródło: relacje na forum Horizons Unlimited).
- **W porcie:** po zjeździe ze statku jest kontrola paszportowa, potem kontrola celna w osobnej hali z kontrolą pojazdu i pieczętkami na formularzu. Przy bramie portu sprawdzają jeszcze komplet pieczętek. Dokument wjazdowy pojazdu trzeba zachować do wyjazdu (stan na 2026-03, źródło: 7globetrotters).
- **Co sprawdzają:** paszport z pieczętką, dowód rejestracyjny, Zieloną Kartę, wniosek o zezwolenie (wydruk lub QR), czasem rezerwację noclegu. Rządziej bagaż.
- **Czas:** formalności w La Goulette zwykle trwają 1–3 h, latem dłużej (źródło: Hissez-o). Do tego oczekiwanie na rozładunek statku. Nie planować na dzień przybycia nic poza Tunisem.
- **Naganiacze:** w porcie zdarzają się „pomocnicy”, którzy oferują przyspieszenie odprawy, biorą dokumenty i żądają pieniędzy za ich zwrot. Nie oddawać dokumentów nikomu poza urzędnikami (źródło: relacje na forum Horizons Unlimited).
- **Zakazy przy wwozie:** dronów nie wolno wwozić ani używać. Radiostacje też mogą wzbudzić podejrzenia o terroryzm albo szpiegostwo (stan na 2026-10, źródło: Auswärtiges Amt). Interkomowy motocyklowy Bluetooth raczej nie są problemem [do sprawdzenia]. Kamery na kasku: nie filmować posterunków ani obiektów wojskowych i policyjnych.
- **Wyjazd:** przy wypływaniu do Genui celnicy wykreślają motocykl z paszportu i sprawdzają dokumenty pojazdu. Przekroczenie ważności zezwolenia kończy się wysokimi karami, a w skrajnym razie zatrzymaniem motocykla (źródło: relacje na forum Horizons Unlimited).

Promy

Trasa	Armatorzy	Rejsy	Czas	Ceny „od” (jedna osoba, bez kabiny)
Palermo → Tunis (La Goulette)	GNV, Grimaldi Lines	1–3 w tygodniu, zależnie od miesiąca	8 h 45 min – ok. 13,5 h	pasażer od ok. 41 €, motocykl od ok. 18 €
Tunis → Genua	GNV, CTN	zwykle 2–3 w tygodniu, w niektórych miesiącach raz	ok. 19– 26 h	pasażer od ok. 88 €, motocykl od ok. 125 €, fotel od ok. 118 €, kabina 2–4-osobowa od ok. 155 €

Stan na 2026-10, źródło: Ferryhopper. Rozkłady na 2027 r. serwis szacuje na podstawie danych z poprzedniego roku, a ceny różnią się w zależności od podstrony, więc to tylko rząd wielkości.

- Ceny kabin na trasie Palermo–Tunis [do sprawdzenia]. Rejs bywa nocny: fotel wystarczy na krótszy rejs, kabina jest wygodna przy przypłynięciu rano.
- Na trasę Tunis–Genua (ok. doba) brać kabinę.
- Dni na Sycylii i w Tunezji układają pod rozkład. Rozkład na dany sezon pojawia się zwykle kilka miesięcy wcześniej [do sprawdzenia].
- Na odprawę w porcie Tunis przed rejssem do Genui przyjechać kilka godzin wcześniej. Godzinę zamknięcia odprawy podaje bilet przewoźnika [do sprawdzenia].
- **Prom Jorf – Ajim (Dżerba):** krótka przeprawa na wyspę. Według przewoźnika bez daty kursuje co godzinę w dzień i co dwie godziny w nocy (źródło: Arrival Guides). Zimą często jest wstrzymywany przy złej pogodzie (źródło: Tunisie Numérique, 2024-12). Wtedy na wyspę prowadzi grobla El Kantara od strony Zarzis. Opłata za motocykl i aktualny rozkład [do sprawdzenia].

Pieniądze

- **Waluta:** dinar tunezyjski (TND), 1 EUR ≈ 3,4 TND (stan na 2026-10).
- **Zakaz wwozu i wywozu dinarów:** dinarów nie wolno wwozić ani wywozić (źródła: Auswärtiges Amt, FCDO). Wymieniać na miejscu i wydać albo odmienić przed wyjazdem. Zachować potwierdzenia wymiany. Zasady odmiany dinarów na euro w porcie [do sprawdzenia].

- **Deklaracja walut obcych:** gotówkę w walutach obcych wwozi się bez limitu, ale powyżej progu trzeba ją zadeklarować. Tunezyjskie służby celne podają próg 20 000 TND (zarządzenie z 2019 r.), a niemieckie MSZ 10 000 TND (ok. 3000 €). Bezpieczniej zadeklarować na wjeździe kwotę powyżej niższego progu [do sprawdzenia]. Nierezydent może wywieźć niewydaną gotówkę w walutach obcych powyżej 5000 TND tylko wtedy, gdy zadeklarował ją przy wjeździe. Deklaracja jest ważna 3 miesiące i na jedną podróż (stan na 2026-10, źródło: Douane tunisienne).
- **Wymiana:** w kantorach bankowych w porcie i w miastach, po kursie urzędowym. Wymiana „na ulicy” jest nielegalna (źródło: Auswärtiges Amt).
- **Karty i bankomaty:** bankomaty są przy porcie i w miastach. Polskie banki często domyślnie blokują płatności i wypłaty w Afryce, więc trzeba je odblokować w aplikacji przed wyjazdem. Bankomaty wypłacają jednorazowo niewielkie kwoty, np. 300 TND (stan na 2026-03, źródło: 7globetrotters). Kartą zapłaci się w hotelach i większych sklepach; na stacjach paliw, w małych miejscowościach i na opłatach za autostradę potrzebna jest gotówka (opłaty za autostradę tylko gotówką, źródło: Auswärtiges Amt).

Drogi i jazda

- **Limity prędkości:** 50 km/h w terenie zabudowanym, 90 km/h poza nim, 110 km/h na autostradzie (źródła: World Travel Guide, Tyremap; tekstu kodeksu drogowego nie sprawdziłem) [do sprawdzenia].
- **Alkohol:** limit 0,3 ‰, zero dla początkujących kierowców (stan na 2026-10, źródło: Auswärtiges Amt). Kary to grzywna, a nawet więzienie (źródło: FCDO).
- **Kask** jest obowiązkowy dla kierowcy i pasażera (źródło: WHO, profil kraju 2018). Kamizelka odblaskowa, filtrowanie w korkach, interkom [do sprawdzenia].
- **Kontrola:** w kraju obowiązuje stan wyjątkowy, więc posterunków policji i Gwardii Narodowej jest dużo, szczególnie na wjazdach do miast i na południu. Zwolnić, zatrzymać się na sygnał, mieć pod ręką paszport, prawo jazdy, dowód rejestracyjny, Zieloną Kartę i zezwolenie na motocykl (źródła: FCDO, Auswärtiges Amt). Nie fotografować posterunków, policjantów, żołnierzy ani budynków rządowych; grozi za to zatrzymanie (źródła: UNIQA, Auswärtiges Amt).
- **Jakość dróg:** główne drogi są zwykle w niezłym stanie. Po ulewach powstają duże dziury. W miejscowościach są nieoznakowane progi zwalniające, a na południu piasek nawiany na asfalt (źródło: FCDO).

- **Ruch:** kierowcy często nie ustępują pierwszeństwa na rondach i skrzyżowaniach, nie trzymają się pasów, a nocą przejeżdżają na czerwonym. Piesi chodzą po jezdni (źródło: FCDO). Nie jeździć po zmroku poza miastami: nieoświetlone drogi, pojazdy bez świateł i zwierzęta (źródła: FCDO, Auswärtiges Amt).
- **Autostrady:** A1 Tunis-Sfaks-Gabès. Opłaty tylko gotówką (źródło: Auswärtiges Amt). Stawka dla motocykli i to, czy motocykle w ogóle mogą wjechać na każdy odcinek [do sprawdzenia].
- **Paliwo:** ceny urzędowe, benzyna bezołowiowa ok. 2,53 TND/l (ok. 0,75 €), olej napędowy ok. 2,2 TND/l (stan na 2026-10, źródła: GlobalPetrolPrices, Tunisie Numérique). Na trasie Tunis-Dougga-Kairuan-El Djem-Sfaks-Džerba stacji jest dość, ale na drogach lokalnych tankować przy każdej okazji i pytać miejscowych przed dłuższym odcinkiem (źródło: FCDO). Na odludziu nie liczyć na płatność kartą.
- **Parkowanie:** w medynach (Tunis, Kairuan, Sfaks, Houmt Souk) zostawiać motocykl na strzeżonym parkingu albo przy hotelu, z blokadą. Kradzieże są najczęstszym przestępstwem wobec turystów (źródło: FCDO). Konkretnie parkingi [do sprawdzenia].

Bezpieczeństwo

- **Polskie MSZ** (Odyseusz, karta Tunezji): według serwisów powołujących się na MSZ (stan na 2026-07) ministerstwo nie odradza wyjazdów do całego kraju. Odradza podróże niekonieczne na Saharę i tereny pustynne przy granicach z Algierią i Libią (poza wyznaczonymi szlakami turystycznymi), na tereny przy samej granicy z Libią i Algierią oraz w góry w środkowo-zachodniej Tunezji: Orbata, Selloum, Semmama, Chaambi i Mghila. Stan wyjątkowy obowiązuje od 2015 r. i w 2026 r. przedłużono go do końca roku (źródła: Rankomat 2026-07-15, UNIQA). Treści na stronie MSZ nie udało mi się pobrać bezpośrednio [do sprawdzenia na odyseusz.gov.pl].
- **Wielka Brytania (FCDO, aktualizacja 2026-07-24):** odradza wszelkie podróże w park narodowy Chaambi i do stref operacji wojskowych w górach Salloum, Sammamma i Mghila, do strefy wojskowej na południe od El Borma i Dhehiby, w pas 20 km od granicy libijskiej oraz do Ben Gardane i okolic. Odradza podróże niekonieczne w pas 75 km od granicy z Libią, z wyłączeniem Zarzis, drogi C118 i części gubernatorstwa Medenine na północ od niej. Odradza też podróże niekonieczne w gubernatorstwo Kasserine (z Sbeitla), w pas 20 km od granicy algierskiej w gubernatorstwach Kef i Jendouba, okolice na północ i zachód od Ghardimaou oraz pas 10 km od reszty granicy algierskiej.

- **Niemcy (Auswärtiges Amt, stan na 2026-10-19):** odradzają podróże na południe i południowy wschód od linii granica algierska – Tozeur/Nefta – Douz – Ksar Ghilane – Tataouine – Zarzis, w strefę przy granicy algierskiej i w góry od Ain Draham po gubernatorstwo Kasserine. Strefy wojskowe przy granicach wymagają zezwolenia gubernatora. Odradzają samodzielne wyprawy na pustynię.
- **Jak to się ma do trasy:** Tunis, Kartagina, Dougga, Kairuan, El Djem, Sfaks, Gabès i Dżerba leżą poza strefami odradzającymi przez trzy rządy. Uwagi:
 - Dougga (gubernatorstwo Béja) leży ok. 80 km od granicy algierskiej. Nie skręcać na zachód w stronę Jendouby, El Kef i Kasserine.
 - Dżerba leży na północ od linii wskazanej przez Niemcy, a Zarzis jest wyłączone ze strefy brytyjskiej. Nie jechać na południe od Zarzis w stronę Ben Gardane i granicy libijskiej.
 - Opcje z listy pomysłów (Matmata, ksary koło Tataouine) leżą blisko linii niemieckiej albo za nią. Przed dopisaniem ich do planu sprawdzić aktualne ostrzeżenia [do sprawdzenia].
- **Zarejestrować podróż** w systemie Odyseusz MSZ.
- **Numery alarmowe:** policja 197, Gwardia Narodowa (poza miastami) 193, pogotowie SAMU 190 (działa głównie w Tunisie), straż pożarna i ochrona cywilna 198 (źródła: francuskie MSZ, szwedzkie MSZ, Tuniscope 2026-07-22).
- **Zgromadzenia i internet:** omijać demonstracje. Za rozpowszechnianie w sieci „fałszywych informacji” grozi do 10 lat więzienia; nie komentować polityki w mediach społecznościowych na miejscu (źródło: Auswärtiges Amt).

Klimat i termin

Średnie temperatury maksymalne i minimalne (°C) oraz opady (mm):

Miesiąc	Kairuan (1991-2020)	Dżerba (1981-2010)
kwiecień	25 / 12, 27 mm	23 / 14, 12 mm
maj	30 / 16, 25 mm	27 / 18, 5 mm
czerwiec	35 / 20, 12 mm	30 / 21, 1 mm
lipiec	38 / 23, 5 mm	33 / 23, 0 mm
sierpień	38 / 24, 16 mm	34 / 24, 1 mm
wrzesień	33 / 21, 56 mm	31 / 23, 20 mm

Miesiąc	Kairuan (1991–2020)	Dżerba (1981–2010)
październik	28 / 17, 41 mm	28 / 20, 36 mm

Źródło: Wikipedia, tabele klimatyczne według Institut National de la Météorologie i NOAA.

- Najlepiej: maj albo koniec września i październik. W głębi lądu (Kairuan, El Djem) od czerwca do sierpnia upał ponad 35 °C, a w kombinezonie jest dużo gorzej.
- Wrzesień i październik przynoszą w głębi lądu gwałtowne ulewę, po których pojawiają się dziury i błoto na drogach.
- Morze przy Dżerbie ma we wrześniu ok. 27 °C, w maju ok. 19 °C (źródło: Wikipedia według Weather2Travel).
- Ramadan wypada w latach 2027–2030 zimą (styczeń–marzec), więc nie koliduje z terminem wiosennym ani jesiennym [daty do sprawdzenia w danym roku]. W tym czasie restauracje w dzień bywają zamknięte, a ruch przed zachodem słońca jest nerwowy.
- Zimą prom Jorf-Ajim bywa wstrzymywany przez pogodę.

Łączność i telefon

- Tunezja nie należy do UE, więc roaming „jak w domu” nie działa. Pakiety roamingowe polskich operatorów do Afryki są drogie [ceny do sprawdzenia u operatora].
- **Lokalna karta SIM:** operatorzy Ooredoo, Orange Tunisie i Tunisie Telecom. Kartę kupuje się w salonie (także w porcie albo na lotnisku) na paszport; rejestracja trwa chwilę. Ceny pakietów dla turystów są niskie, np. kilka GB za kilkanaście–kilkadziesiąt złotych (źródło: Holafly, bez daty) [do sprawdzenia].
- **eSIM** kupiony przed wyjazdem działa od razu po przyплыnięciu (stan na 2026-03, źródło: 7globetrotters). To najprostsze rozwiązanie na pierwsze godziny w porcie.
- Zasięg na trasie (wybrzeże, Kairuan, El Djem, Dżerba) jest zwykle dobry; w górach na północy bywają dziury [do sprawdzenia].
- Pobrać mapy offline (Tunezja w aplikacji nawigacyjnej) i aplikację „Smart Traveller” przed rejsem.

Sprawdzić przed wyjazdem

- [] Ostrzeżenia MSZ (odyseusz.gov.pl), FCDO i Auswärtiges Amt dla Tunezji i Libii; rejestracja w Odyseuszu.
- [] Ważność paszportu (min. 3 miesiące od powrotu).

- [] Zielona Karta z niewykreślonym TN, wydruk kolorowy (najlepiej na zielonym papierze).
- [] Polisa turystyczna z kosztami leczenia, jazdą motocyklem i assistance w Tunezji; AC z zakresem na Tunezję.
- [] Wniosek o zezwolenie na motocykl online (wydruk) i kod QR w aplikacji „Smart Traveller”; czy obowiązek dotyczy turystów.
- [] Międzynarodowe prawo jazdy (konwencja z 1968 r.).
- [] Rozkłady i ceny promów Palermo–Tunis i Tunis–Genua na dany sezon; rezerwacja z wyprzedzeniem, kabina na rejs do Genui.
- [] Rezerwacja noclegu na pierwszą noc w Tunisie (wydruk).
- [] Odblokowanie karty w banku na płatności i wypłaty w Tunezji; trochę euro w gotówce.
- [] Progi deklaracji walut obcych i zasady odmiany dinarów przy wyjeździe.
- [] Opłaty za autostradę dla motocykli; prom Jorf-Ajim (rozkład, opłata).
- [] Limity prędkości i przepisy dla motocyklistów (kamizelka, interkom, kamera na kasku).
- [] eSIM albo pakiet roamingowy; mapy offline.
- [] Daty ramadanu i świąt w danym roku.

Źródła

- [Douane tunisienne – Véhicule \(dla nierezydentów\)](#)
- [Douane tunisienne – Demande d'autorisation de circulation \(Rokhsati\)](#)
- [Douane tunisienne – Devises et change](#)
- [Douane tunisienne – aplikacja „Smart Traveller”](#)
- [Gnet – aplikacja służb celnych obowiązkowa dla podróży statkiem \(2025-04-08\)](#)
- [Ferry Center – Fahrzeuginreise nach Tunesien 2025](#)
- [7globetrotters – Einreise nach Tunesien im Wohnmobil \(aktualizacja 2026-03-02\)](#)
- [Destination Tunis – traversée en ferry vers la Tunisie](#)
- [Hissez-o – Ferry Tunisie, guide complet](#)
- [Horizons Unlimited – Travel in Tunisia \(forum\)](#)
- [Horizons Unlimited – Tunisia \(forum\)](#)
- [PBUK – zakres terytorialny systemu Zielonej Karty \(2024\)](#)
- [Warta – Zielona Karta](#)
- [Otomoto – gdzie obowiązuje Zielona Karta w 2025 roku](#)
- [MSZ – Odyseusz, Tunezja](#)
- [Rankomat – czy Tunezja jest bezpieczna \(2026-07-15\)](#)
- [Rankomat – czy do Tunezji potrzebny jest paszport](#)

- [UNIQA – Tunezja, informacje dla podróżnych](#)
- [GOV.UK – Tunisia travel advice](#)
- [Auswärtiges Amt – Tunesien: Reise- und Sicherheitshinweise](#)
- [France Diplomatie – Tunisie, contacts utiles](#)
- [Swedenabroad – Tunesien, akut hjälp](#)
- [Tuniscope – numery alarmowe \(2026-07-22\)](#)
- [Ferryhopper – Palermo–Tunis](#)
- [Ferryhopper – Tunis–Genua](#)
- [Arrival Guides – Dżerba, prom](#)
- [Tunisie Numérique – bacs de Djerba](#)
- [GlobalPetrolPrices – Tunisia gasoline prices](#)
- [Tunisie Numérique – prix des carburants](#)
- [moneyexchangerate.org – EUR/TND](#)
- [World Travel Guide – Tunisia, getting around](#)
- [Tyremap – driving in Tunisia](#)
- [WHO – Tunisia road safety country profile 2018](#)
- [Wikipedia – Kairouan \(klimat\)](#)
- [Wikipedia – Djerba \(klimat\)](#)
- [Holafly – karta SIM Tunezja](#)

Źródła i licencje

- Opisy miejsc, plan i notatki: Piotr Goliaż, licencja CC BY 4.0 (<https://gitlab.com/p.goliaż/moto>).
- Współrzędne: Wikidata (CC0) i OpenStreetMap (© OpenStreetMap contributors, ODbL).
- Mapy: kontury Natural Earth (domena publiczna); linie trasy to schemat, nie przebieg dróg. Piktogramy: własne.
- Cytat w karcie „Aci Trezza: Skały Cyklopów (Faraglioni dei Ciclopi)”: Homer, „Odyseja” IX 480–486, przeł. Lucjan Siemieński (1873), domena publiczna, https://pl.wikisource.org/wiki/Odyseja/Pie%C5%9B%C5%84_dziewi%C4%85ta
- Cytat w karcie „Scilla i Cieśnina Mesyńska (Scylla i Charybda)”: Homer, „Odyseja” XII 101–110, przeł. Lucjan Siemieński (1873), domena publiczna, https://pl.wikisource.org/wiki/Odyseja/Pie%C5%9B%C5%84_dwunasta
- Cytat w karcie „Taormina: teatr antyczny (Teatro antico)”: Johann Wolfgang Goethe, „Podróż włoska” Taormina, 7 maja 1787, przekład własny z oryginału, CC BY 4.0, <https://www.gutenberg.org/ebooks/2404>
- Cytat w karcie „Syrakuzy (Siracusa): teatr grecki i park Neapolis”: Cyceron, „Przeciw Werresowi” II 4, 119, przekład własny z oryginału, CC BY 4.0, https://la.wikisource.org/wiki/In_Verrem/Actio_II/Liber_IV
- Cytat w karcie „Syrakuzy: Ortygia”: Cyceron, „Przeciw Werresowi” II 4, 118, przekład własny z oryginału, CC BY 4.0, https://la.wikisource.org/wiki/In_Verrem/Actio_II/Liber_IV
- Cytat w karcie „Agrigento (Agrygent): Dolina Świątyń (Valle dei Templi)”: Empedokles, „Oczyszczenia” fr. 112, w. 1–5 (wg Diogenesa Laertiosa VIII 62), przekład własny z oryginału, CC BY 4.0, https://el.wikisource.org/wiki/%CE%92%CE%AF%CE%BF%CE%B9_%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%83%CE%97
- Cytat w karcie „Agrigento (Agrygent): Dolina Świątyń (Valle dei Templi)”: Empedokles według Diogenesa Laertiosa, „Żywoty filozofów” VIII 63, przekład własny z oryginału, CC BY 4.0, https://el.wikisource.org/wiki/%CE%92%CE%AF%CE%BF%CE%B9_%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%83%CE%97
- Cytat w karcie „Segesta: świątynia i teatr”: Tukidydes, „Wojna peloponeska” VI 2, 3, przekład własny z oryginału, CC BY 4.0, <https://>

el.wikisource.org/wiki/

%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%BF%

- Cytat w karcie „Kartagina (Qartaj): wzgórze Byrsa i Termy Antoninusa”: Wergiliusz, „Eneida” I 365–368, przekład własny z oryginału, CC BY 4.0, https://la.wikisource.org/wiki/Aeneis/Liber_I
- Cytat w karcie „Kartagina (Qartaj): wzgórze Byrsa i Termy Antoninusa”: Wergiliusz, „Eneida” I 421–425, przekład własny z oryginału, CC BY 4.0, https://la.wikisource.org/wiki/Aeneis/Liber_I
- Cytat w karcie „Dżerba (Djerba): Houmt Souk i wyspa Lotofagów”: Homer, „Odyseja” IX 91–99, przeł. Lucjan Siemieński (1873), domena publiczna, https://pl.wikisource.org/wiki/Odyseja/Pie%C5%9B%C5%84_dziewi%C4%85ta
- Zdjęcie „Aci Trezza: Skały Cyklopów (Faraglioni dei Ciclopi)”: Wilson44691, CC0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cyclopean_Isles_060413.JPG
- Zdjęcie „Aci Trezza: Skały Cyklopów (Faraglioni dei Ciclopi)” (William Turner, „Odyseusz drwiący z Polifema” (1829),...): J. M. W. Turner, Public domain, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Turner_-_Ulysses_deriding_Polyphemus_1829.jpg
- Zdjęcie „Scilla i Cieśnina Mesyńska (Scylla i Charybda)”: Cirimbillo, CC BY 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Scilla_castello_Ruffo_notte2.jpg
- Zdjęcie „Scilla i Cieśnina Mesyńska (Scylla i Charybda)” (Chianalea, rybacka dzielnica Scilli z domami stojącymi...): Benjamin Smith, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Scilla_-_Chianalea_-_1.jpg
- Zdjęcie „Taormina: teatr antyczny (Teatro antico)”: Berthold Werner, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Taormina_BW_2012-10-05_16-23-06.JPG
- Zdjęcie „Taormina: teatr antyczny (Teatro antico)” (Isola Bella u stóp Taorminy, połączona z plażą łachą piasku.): gnuckx, CC BY 3.0, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Isola_Bella-Taormina-Messina-Sicilia-Italy-Castiglioli_CC0_HQ_-_panoramio_\(8\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Isola_Bella-Taormina-Messina-Sicilia-Italy-Castiglioli_CC0_HQ_-_panoramio_(8).jpg)
- Zdjęcie „Syrakuzy (Siracusa): teatr grecki i park Neapolis”: Jerzy Strzelecki, CC BY-SA 3.0, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Syracusa01\(js\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Syracusa01(js).jpg)
- Zdjęcie „Syrakuzy (Siracusa): teatr grecki i park Neapolis” („Ucho Dionizjusza”, grota w dawnym kamieniołomie obok teatru.): Harvey Barrison, CC BY-SA 2.0, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orecchio_di_Dionisio_\(Siracusa\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orecchio_di_Dionisio_(Siracusa).jpg)
- Zdjęcie „Syrakuzy: Ortygia”: Ludvig14, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Siracuse_OrtigiaSeafont_010_2007.jpg

- Zdjęcie „Syrakuzy: Ortygia” (Papirus w sadzawce źródła Aretuzy nad samym morzem.): Gun Powder Ma, Public domain, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Papyrus,_Fonte_Aretusa,_Syracuse,_Italy.JPG
- Zdjęcie „Syrakuzy: Ortygia” (Doryckie kolumny świątyni Ateny wmurowane w boczną...): Zde, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Doric_columns_and_architraves,_Temple_of_Athena,_Syracuse,_121690.jpg
- Zdjęcie „Agrigento (Agrigent): Dolina Świątyni (Valle dei Templi)”: Ludvig14, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Agrigento_TemplesValley_0066.jpg
- Zdjęcie „Agrigento (Agrigent): Dolina Świątyni (Valle dei Templi)” (Atlas (telamon) ze świątyni Zeusa Olimpijskiego, wysoki...): Zde, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Telamon,_Zeus_Temple_in_Akragas,_after_480_BC,_AM_Agrigento,_120851.jpg
- Zdjęcie „Agrigento (Agrigent): Dolina Świątyni (Valle dei Templi)” (Świątynia Zgody z ok. 440–430 p.n.e., przetrwała jako kościół.): Badadaba, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tempio_della_Concordia_AG.jpg
- Zdjęcie „Segesta: świątynia i teatr”: Ludvig14, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Segesta_AncientGreekTemple_0932.jpg
- Zdjęcie „Segesta: świątynia i teatr” (Hellenistyczny teatr na górze Barbaro zwrócony w stronę...): Ludvig14, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Segesta_AncientGreekTheatre_0987.jpg
- Zdjęcie „Kartagina (Qartaj): wzgórze Byrsa i Termy Antoninusa”: Bernard Gagnon, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antonine_Baths.jpg
- Zdjęcie „Kartagina (Qartaj): wzgórze Byrsa i Termy Antoninusa” (Dzielnica punicka na wzgórzu Byrsa: fundamenty domów...): No machine-readable author provided. BishkekRocks assumed (based on copyright claims)., Public domain, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Quartier_Punique.JPG
- Zdjęcie „Dougga (Thugga)”: Emna Trabelsi, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dougga,_Beja.jpg
- Zdjęcie „Dougga (Thugga)” (Mauzoleum Atebana, numidyjski grobowiec wieżowy z II w. p.n.e.): Monaam Ben Fredj, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Mausoleum_of_Ateban,_Dougga,_Tunisia_1.jpg
- Zdjęcie „Dougga (Thugga)” (Kapitol z II w. n.e., świątynia Jowisza, Junony i Minerwy.): Carole Raddato from FRANKFURT, Germany, CC BY-SA 2.0,

[https://commons.wikimedia.org/wiki/](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Capitol,_Dougga_(8158871605).jpg)

[File:The_Capitol,_Dougga_\(8158871605\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Capitol,_Dougga_(8158871605).jpg)

- Zdjęcie „El Djem (Al-Dżamm): amfiteatr rzymski”: Cimoï, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amphi_El_Jem.jpg
- Zdjęcie „El Djem (Al-Dżamm): amfiteatr rzymski” (Podziemia pod areną, w których trzymano zwierzęta i gladiatorów.): Agnieszka Wolska, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Underground_Tunnels_of_Amphitheater_at_El_Djem.jpg
- Zdjęcie „Dżerba (Djerba): Houmt Souk i wyspa Lotofagów”: Chesdovi, CC BY 2.5, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Houmt_Souk_May_2007.JPG
- Zdjęcie „Dżerba (Djerba): Houmt Souk i wyspa Lotofagów” (Twierdza Borj el-Kebir nad portem w Houmt Souk.): Rawen Ab, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Borj_El_Ghazi_Mustapha_-_Houmt_El_Souk,_Djerba_01.jpg
- Zdjęcie „Dżerba (Djerba): Houmt Souk i wyspa Lotofagów” (Garncarz z Guellali przy pracy.): Noomen9, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poterie_de_guellala_djerba.JPG
- Zdjęcie „Dżerba: synagoga El Ghriba”: Noomen9, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:L%27entr%C3%A9e_principale.JPG
- Zdjęcie „Dżerba: synagoga El Ghriba” (Wnętrze synagogi z niebieskimi kafelkami, kolumnami i...): IssamBarhoumi, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Synagogue_de_la_Ghriba_Djerba_11.jpg